

Et fornuftsekteskap i endring?

En analyse av organisatoriske bånd mellom Arbeiderpartiet og de tre LO-forbundene Fagforbundet, Fellesforbundet og Norsk Tjenestemannslag.

Vidar Hovland

Masteroppgave ved institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2015

Et fornuftsekteskap i endring?

En analyse av organisatoriske bånd mellom Arbeiderpartiet og de tre LO-forbundene
Fagforbundet, Fellesforbundet og Norsk Tjenestemannslag.

© Vidar Hovland

2015

Et fornuftsekteskap i endring?

Vidar Hovland

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Studien undersøker organisatoriske bånd mellom Arbeiderpartiet (AP) og de tre LO-forbundene Fagforbundet, Fellesforbundet og Norsk Tjenestemannslag (NTL) i perioden rundt 1973 og 2013. Målet for studien har vært å gi en tynn beskrivelse av perioden rundt 1973 og en fyldig beskrivelse av perioden rundt 2013. Forbundenes respektive bånd med AP gir en grad av nærhet som i denne studien går fra NTLs uformelle partnerskap til Fagforbundets allianse. De organisatoriske båndene varierer fra uformell kontakt til overlappende organisatoriske strukturer. Båndenes verdi for forbundenes innpass i partiet er vurdert for å gi en pekepinn på viktigheten av dette samarbeidet, og legger et grunnlag for videre studier av emnet.

Datainnsamlingen har sin hovedvekt på intervju med forbundenes ledelse, samt APs faglig-politiske rådgiver. Det er også hentet inn informasjon fra forbundenes protokoller, sekundærlitteratur og ulike beretninger, regnskap med mer. For å kunne si noe om forskjellene mellom forbundene er det benyttet komparativ metode og operasjonalisering som sikrer et godt sammenligningsgrunnlag.

Opgaven konkluderer med at de organisatoriske båndene og graden av nærhet mellom alle forbund og parti har blitt styrket, men at disse også er gjenstand for svingninger. Svingningene avhenger både av politisk uenighet mellom forbund og parti, samt i noen grad APs oppslutning. I forlengelse av dette konkluderer studien med at Fagforbundet og Fellesforbundet som har sterkere grad av nærhet til AP enn hva NTL har, også har mer stabile bånd uavhengig av om AP er i regjering eller ikke.

Forord

Denne masteroppgaven har gitt meg mulighet til å fordype meg i et svært spennende tema, og markerer også en overgang fra student og mottaker, til arbeidstakende og bidragsyter til samfunnet. Dette har jeg sett frem til lenge. Det hadde ikke vært mulig å skrive denne oppgaven uten hjelp fra veileder Elin Haugsgjerd Allern som jeg har fått gleden av å ha gode faglige diskusjoner med. Videre må jeg takke Edvin og Marlene for gode kollokviegrupper og hyggelige kaffepauser. Linn har også vært en viktig støttespiller i oppgavens innspurt, og har gitt mye både på et faglig og et vennskapelig plan.

Takk til ansatte i Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (ArbArk) for ekspertise, lesesalsplass og stipend. Videre takk til informanter, forbund og parti som har bidratt med essensiell informasjon for denne studien.

Mor og far har som vanlig vært behjelpelige med gjennomlesning, og som en sekundær effekt av dette ser jeg frem til gode diskusjoner om organisatoriske bånd mellom parti og interesseorganisasjoner ved neste familiesammenkomst.

Oppgaven teller 17 017 ord.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Introduksjon.....	1
1.2	Valg av LO-forbund	3
1.3	Disposisjon for oppgaven	4
2	Tidligere studier	5
3	Teori	10
3.1	Rational Choice-institusjonalisme	10
3.1.1	Teoretiske forventninger	12
3.2	Historisk institusjonalisme	13
3.2.1	Teoretiske forventninger	14
4	Rammekontekst og avgrensninger	16
4.1	Bånd mellom forbund og parti.....	16
4.2	Grad av nærhet.....	17
4.3	Samarbeidskomitéen.....	18
5	Metode.....	19
5.1	Forskningsdesign	19
5.2	Operasjonalisering	20
5.2.1	Variable	21
5.2.2	Ledelse og hatteproblematikk	21
5.3	Datainnsamling.....	21
5.3.1	Semistrukturert intervju.....	22
5.3.2	Intervjuguide	23
5.4	Validitet og Reliabilitet	23
5.4.1	Validitet.....	23
5.4.2	Reliabilitet	24
6	Empiriske funn	26
6.1	Fagforbundet.....	26
6.1.1	Årene rundt 1973.....	26
6.1.2	Årene rundt 2013.....	27
6.2	Norsk Tjenestemannslag.....	30
6.2.1	Årene rundt 1973.....	31

6.2.2	Årene rundt 2013.....	32
6.3	Fellesforbundet	35
6.3.1	Årene rundt 1973.....	35
6.3.2	Årene rundt 2013.....	36
7	Analyse.....	40
7.1	Fagforbundet.....	40
7.2	Norsk tjenestemannslag	41
7.3	Fellesforbundet	43
7.4	Arbeiderpartiet.....	44
7.4.1	Arbeiderpartiet som arbeidsgiver i stat og kommune	44
7.4.2	Sammenheng mellom valgoppslutning og grad av nærhet?.....	45
7.5	Endring i bånd mellom forbund og parti over tid?	45
8	Konklusjon	48
	Litteraturliste	51
	Vedlegg	56
8.1	Tabell 1	56
8.2	Tabell 2	58
8.3	Tabell 3	58
8.4	Tabell 4	59
8.5	Informantliste.....	59
8.6	Intervjuguide til Arbeiderpartiet	60
8.7	Intervjuguide til forbundene	64

1 Innledning

1.1 Introduksjon

Æsop beskrev fire okser og en løve ute på et felt. Hver gang løven forsøkte å angripe sto oksene sammen med hornene vendt utover, og løven feilet. En dag begynte oksene å krangle, og løven så sin mulighet. Løven angrep oksene én etter én, og til slutt var løven alene igjen. «Forente står man sterke, alene vil man falle» (Æsop, 2009). Samme logikk har mennesket fulgt siden Æsop. Arbeidere har forent seg i gild, laug og fagforeninger, og funnet at den kollektive makten som skapes forent, vil tjene individet som medlem av gruppen. Denne studien er en fortsettelse av denne historien, og en videre drøfting om hvordan tre fagforeninger i moderne tid har utviklet organisatoriske bånd med Arbeiderpartiet. Forbund som inngår i en hovedsammenslutning har egne interesser og egne prioriteringer. Studien vil derfor bidra til å kartlegge og redegjøre for ustuderte potensielle maktkanaler i det norske samfunnet.

Slutten av 1800-tallet markerte begynnelsen på et tett samarbeid mellom fagbevegelse og sosialistiske og sosialdemokratiske parti (Duverger, 1972). Organisasjonene var gjensidig avhengige av hverandre. Fagforeningene var avhengig av politisk gjennomslag, og partiene avhengig av politisk støtte. Samtidig førte sosiokulturelle endringer i Europa med styrket offentlig sektor og tertiærnæring til et skift i arbeidssektoren der arbeiderklassen, kjernen i fagbevegelsen, minskete sterkt i størrelse. Det politiske fokuset fra både parti og fagbevegelse endret seg med resten av samfunnet (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 3). Ved skiftet i arbeidssektorene der tradisjonelle yrker ble redusert i antall arbeidere og nye sektorer vokste frem i størrelse, var sosialdemokratiske parti i Skandinavia og de tre skandinaviske Landorganisasjonene (LO) tvunget til å tilpasse seg de nye strukturene.

I Skandinavia har en tradisjonelt sterk fagbevegelse hatt sterke bånd til de sosialdemokratiske partiene. Det danske sosialdemokratiske partiet og danske LO var i nesten hundre år samme organisasjon (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 6). I dag er graden av nærhet svakere, og danske LO har ingen referanser til Socialdemokraterne i sitt program, overlappende lederskap på nasjonalt nivå eller en eksisterende nasjonal samarbeidskomité (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 7 - 8). I Sverige og Norge var båndene mellom parti og fagforening i større grad basert på samarbeidskomiteer og lokalt kollektivt medlemskap (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 4 - 6). Det lokale kollektive medlemskapet forsvant i

1991 og 1997 i henholdsvis Sverige og Norge, men LOs leder i Sverige er fremdeles sikret plass i sentralstyret til det svenske sosialdemokratiske partiet og det samme er normen i Norge. (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 6). Samarbeidskomiteene er bevart i begge land, og bidrar til at graden av nærhet mellom fagforening og parti er sterkere i Sverige og Norge enn det er i Danmark.

I forbindelse med valget i 1981 mente tidligere arbeiderpartileder Reiulf Steen (2003) at «ørnen» som svevde høyt over de andre partiene i norsk politikk hadde landet. Det Norske Arbeiderpartiet (AP) gjorde et dårlig valg, og den ideologiske stien norsk venstreside hadde tråkket opp i felleskap var i ferd med å gro igjen. Partiet og fagbevegelsen som hadde gått side om side siden slutten av 1800-tallet hadde begynt å trække opp egne stier. Ørnen svevde ikke høyt over de andre partiene lenger.

Hoveddelen av forskningen på feltet er studiet av forholdet mellom sosialdemokratiske partier og arbeidstakernes hovedsammenslutninger, og mindre er gjort på forbundsnivå. LO kan sees på som en enkelt samfunnsaktør, men også som en interesseorganisasjon som representerer en rekke ulike aktører samlet under ett navn. Som en paraplyorganisasjon representerer LO en rekke særinteresser for sine respektive forbund, og nærheten mellom enkeltforbund under hovedsammenslutninger og sosialdemokratiske parti står enda nokså utforsket i en skandinavisk kontekst. En studie av enkeltforbunds bånd og nærhet til Arbeiderpartiet vil bidra til å utvide vår kunnskap om hvordan interesseorganisasjoner under en paraplyorganisasjon handler opp mot politiske parti. Studien legger til grunn en antakelse om at ulike sektorer har ulike utfordringer som krever ulike løsninger. Forbundene som representerer de ulike sektorene vil ha ulikt syn på politisk samarbeid med AP ut ifra utfordringer og løsninger forbundene vil ha politikk på. Hva APs politiske ståsted er i de områdene forbundene vil ha politisk endring i er også av betydning. Denne oppgaven legger seg til som et bidrag i fagtradisjonen som fokuserer på forholdet mellom interesseorganisasjon og politisk parti. Oppgaven har som hensikt å si noe om båndene mellom tre forbund i LO og Arbeiderpartiet i Norge over tid.

Studiens problemstilling er:

- *I hvilken grad eksisterer det bånd mellom Arbeiderpartiet og LO-forbundene Fagforbundet, Fellesforbundet og Norsk Tjenestemannslag (NTL), og hvordan har disse båndene endret seg fra årene 1973 til 2013?*

Norsk næringsliv har endret seg mye fra 1970-tallet, med petroleumsfunn på norsk sokkel, nedlagt industri og vekst i blant annet serviceyrker, byråkrati og helsevesen. Nye utfordringer i sektorene må møtes med nye løsninger, og forbundene møter motstand fra konkurrerende forbund. Nye partier har blitt skapt, og det politiske spekteret har endret seg. Likevel er denne 40-årsperioden kort nok til at en kan påstå at samfunnet ikke har opplevd så drastiske endringer at årene i fokus ikke er sammenlignbare.

De tre forbundene som er valgt for studien representerer en bredde i norsk arbeidsliv. Litt forenklet kan en si at statlige ansatte representeres gjennom NTL, mens omsorgsyrker, kommunalt ansatte og det som omtales som myke yrker er representert gjennom Fagforbundet. Fellesforbundet representerer i hovedsak industrien og fagarbeidere innenfor bygg- og anleggssektor. Videre kjennetegn for medlemmene i de tre forbundene er høyere grad av akademisk utdanning i NTL enn de to øvrige forbundene, samt at Fagforbundet er kvinnedominert og Fellesforbundet er mannsdominert. Valg av forbund utdypes nærmere under.

Studien bygger på intervju av ledelsen i de respektive forbundene, den faglig-politiske ledelsen i Arbeiderpartiet, samt partiets og forbundenes protokoller, tidsskrift og historieverk. Mye av empirien er hentet fra partiets og forbundenes protokoller fra blant annet landsmøte og forbundsstyre, vedtekter og årsberetninger for å identifisere formelle bånd mellom forbundene og Arbeiderpartiet. Intervjuene gir en subjektiv fremstilling av samarbeidet som kodes inn i tabell 1 og tabell 2, gjengitt som vedlegg. Ledelsen i forbundene og Arbeiderpartiet, samt nøkkelpersoner med særlig kunnskap om det faglig-politiske samarbeidet som informanter har gitt god innsikt i hvordan bånd og grad av nærhet oppleves i dag. Fordi forbundsledelsen fra 1970-tallet ikke lever i dag, har studien basert seg på skriftlige kilder, og gjengir en tynn beskrivelse av hvordan graden av nærhet var i perioden rundt 1973. Studien bruker også litt plass på betydningen av båndene mellom forbund og parti, og drøfter hvilke implikasjoner båndene har for forbundenes muligheter for påvirkning på partiets politikk.

1.2 Valg av LO-forbund

Det er en rekke grunner til at studien fokuserer på Fellesforbundet, Fagforbundet og Norsk Tjenestemannslag. De tre forbundene er alle av betydelig størrelse. Videre representerer de tre forbundene store og vidt forskjellige yrkessektorer med ulik demografi og sosial bakgrunn. I

korte trekk kan man generalisere Fagforbundet til å organisere kommunal sektor, NTL statlig sektor og Fellesforbundet privat industri. Fellesforbundet og Fagforbundet har i mange år hatt en «fast plass» i Arbeiderpartiets sentralstyre, mens NTL har vært tilbakeholden på formelt samarbeid.

I et komparativt perspektiv kan skillelinjer trekkes mellom de tre forbundene, og en rekke interessante spørsmål kan stilles. Hvordan to forbund som begge organiserer innenfor offentlig sektor kan ha ulik tilnærming til Arbeiderpartiet som arbeidsgiver, i henholdsvis statsapparatet og det kommunale apparatet. Hvordan forbund både i offentlig og privat sektor har en relativt lik tilnærming til Arbeiderpartiet, selv om medlemmenes interesser er vidt forskjellige med hensyn til Arbeiderpartiet i posisjon.

Handel og Kontor er et fjerde forbund som kunne vært relevant å trekke inn i studien. Forbundet organiserer ansatte innenfor den største yrkessektoren i Norge, privat handel og kontorvirksomhet i private bedrifter. Forbundet er utelatt av studien fordi studieforfatteren har tette bånd til forbundet som kan representere en trussel mot studiens nøytralitet.

Fagforbundet og Fellesforbundet eksisterte ikke i 1973 med dagens form og navn. Forbundene er begge et resultat av flere sammenslåinger. For enkelhetens skyld har jeg valgt å fokusere på Norsk Jern og Metall arbeiderforbund og Norsk kommuneforbund. Jeg har valgt å fokusere på Jern og Metall fremfor Norsk Kjemisk Industriarbeiderforbund fordi Jern og Metall var et større forbund i 1973, og lenge har hatt en tradisjon for plass i Arbeiderpartiets sentralstyre. I valget mellom Norsk Kommuneforbund og Norsk helse- og sosialforbund var det avgjørende at Norsk Kommuneforbund både var betraktelig større og et LO-forbund før sammenslåingen, til forskjell fra Norsk helse- og sosialforbund som var medlem av Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS).

1.3 Disposisjon for oppgaven

I kapittel to presenteres tidligere studier, deretter de to valgte teoriene for oppgaven, samt de teoretiske forventningene i kapittel tre. I kapittel fire utredes det for valg av forskningsdesign, operasjonalisering av variabler og redegjørelse for valg av datainnsamlingsmetode. Kapittel fem viser resultatet av datainnsamlingen og er det empiriske grunnlaget for studiet. Det består i hovedsak av intervju-data og dokumentreferanser, og blir sett i sammenheng med teoriene drøftet i kapittel tre. Oppgaven avsluttes med et analysekapittel og konklusjon, samt mulige retninger for videre forskning.

2 Tidligere studier

Interessegrupper kan defineres som “an association of individuals or organisations, usually formally organized, that attempts to influence public policy” (Thomas, 2001, 7 - 8).

Interessegrupper kan påvirke politiske beslutninger blant annet gjennom å påvirke den offentlige opinionen, gjennom korporative kanaler, eller gjennom politiske parti. Litteraturen om relasjon mellom interessegrupper og politiske parti henger sammen med den selvstendige utviklingen av parti og interesseorganisasjoner. Dette er fordi organisasjonene er dynamiske og relasjonene mellom de to må nødvendigvis endres når organisasjonenes form endres. Duverger (1972) beskrev politiske parti i boken med «Political Parties», og vektlegger de ‘naturlige ekteskapene’ mellom parti og interesseorganisasjoner, som beskriver nytten av samarbeid mellom organisasjon og parti. Særlig har fokuset ligget på parti og organisasjoner knyttet opp mot fagbevegelsen og sosialdemokratiske parti. Mellom fagbevegelsen og sosialdemokratiske parti er det funnet bevis på sterke og vedvarende bånd i Europa, men resultatene viser en svekkelsestrend, som en konsekvens av divergerende interesser (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 2). Litteraturen viser til en økning av ansatte i offentlig sektor og en svekkelse av de tradisjonelle arbeiderklasseyrkene i industrien (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 3). Sosialdemokratiske partiers kjernevelgere reduseres, og velgermassen som arbeidstakerforeningene i Skandinavia representerer fragmenteres (Öberg et al., 2011, 386). Fragmenteringen av velgermassen kan spores tilbake til en holdningsendring hos velgerne mot en neopluralistisk tankegang (Rommetvedt, 2005, 743), som kan kjennetegnes ved økt individualisme. Sosioøkonomiske interesser som arbeidslivsspørsmål og kollektive goder mister betydning opp mot sosiokulturelle interesser som innvandring og individuell frihet. En slik forståelse stemmer overens med antakelsen om at de sosialdemokratiske partiene fikk sin makt redusert ved å implementere de store reformene som reduserte slagkraften ved at det ikke var noen store endringer igjen å kjempe for.

«Det har blitt hevdet at levestandarden nå ligger så høyt at de tradisjonelle målsetninger (lønnskamp og bedring av arbeidsforhold) er blitt mindre presserende, og at fagbevegelsen derfor har et behov for å finne nye arbeidsoppgaver, eller i det minste foreta en omprioritering av de løpende målsetninger» (Norsk Gallup Institutt, 1969, 41).

Allern, Aylott og Christiansen (2010) sin komparative analyse av skandinavisk fagbevegelse og dens tilknytning til de sosialdemokratiske partiene i de tre respektive landene gir en oppdatert fremstilling av utviklingen. Arbeiderpartiet oppfordrer medlemmer til å være LO-medlem, som gir partiet mulighet for økt innflytelse i fagbevegelsen. Likevel viser Heidar og Saglie (2002, 35) at antallet arbeiderpartimedlemmer i LO har blitt redusert over tid. Redusert grad av overlapp mellom de to organisasjonene kan komme som en konsekvens av at klassekampen har blitt mindre manifest. I tillegg ser det ut til at de ideologiske forankringene både partiet og LO har støttet seg på vaskes vekk med fremveksten av individualisme fremfor kollektivismen. Videre konkluderer Allern, Aylott og Christiansen (2010, 8) med at den svekkede tilknytningen mellom parti og fagbevegelse delvis kommer som en konsekvens av sosialdemokrater i regjering har vært tvunget til å gjennomføre upopulære reformer for fagbevegelsen ved at økonomiske konjekturer krever kutt i kollektive offentlige goder. Samtidig har flere nye fagforeninger sprunget frem som konsekvens av sektorielle endringer i arbeidsmarkedet. Nye fagforeninger i offentlig og privat sektor som tar avstand fra samarbeid med politiske partier, som YS og UNIO, konkurrerer med LOs fagforeninger som omfavner de samme yrkesgruppene. Konkurransen svekker LOs styrke som hovedsammenslutning, og derved også Arbeiderpartiets nytte av å opprettholde et tett samarbeid sett fra et Rational Choice-institusjonalistisk (RCI) perspektiv, fordi det i et RCI-perspektiv kan være lurt å spre risikoen (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 10 - 11). Likevel viser pengestrømmen at den økonomiske kontakten har blitt opprettholdt mellom Arbeiderpartiet og LO, selv om LO valgte å støtte også Sosialistisk Venstreparti som en del av den rød-grønne valgkoalisjonen i 2005 (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 14 - 15). Til tross for at ressursene er viktige, er det stemmene som til slutt telles. LOs medlemmer stemmer fremdeles Arbeiderpartiet, men prosentandelen har sunket fra 75 % i 1969 til rekordlave 33 % i 2000 – 2002 og 48 % i 2003 – 2007 (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 16 - 17). Katastrofevalget for Arbeiderpartiet i 2001, med lav oppslutning blant LO-medlemmer og enda lavere oppslutning blant folket, førte ikke til økt avstand, men økt nærhet mellom LO og Arbeiderpartiet. Krav om tettere samarbeid fra konservative medlemmer av Arbeiderpartiet og deler av LO-ledelsen oppsto i etterkant av valget (Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 18). Upchurch, Taylor og Mathers (2009) undersøkte båndene mellom svenske LO og Socialdemokraterna (SAP), og fant lignende resultat som Allern, Aylott og Christiansen (2010). Da det kollektive medlemskapet blant LO medlemmer i SAP ble oppløst i 1991, var det delvis på grunn av SAP sin rolle som arbeidsgiver for de offentlige ansatte

organisert i svenske LO. LO fant seg også for bundet opp mot et stadig mindre hegemonisk parti i kampen om fagforeningsmedlemmer blant stadig flere nye konkurrerende forbund (Upchurch, Taylor og Mathers, 2009, 48).

Katz og Mair (1995) kom med en tese med en alternativ forklaring på hvorfor parti og hovedsammenslutning reduseres i grad av nærhet, og mener hovedvekten ligger på hvordan partiene har utviklet seg. De mener fremveksten av nye partityper kommer sammen med en stadig endring av hva demokrati oppfattes som og hvordan det fungerer (Katz og Mair, 1995, 5 - 6). Utviklingen har gått fra kaderpartiene som ble stiftet på midten av 1800-tallet der kun de privilegerte hadde stemmerett, til massepartiene som vokste frem sammen med universell stemmerett, der ressursene lå i mobiliseringskraften, veldefinerte sosiale klasser og det store antallet stemmer. 'Catch-all'-partitypen ble gitt navn av Kirchheimer (1966) og beskrev en partitype som vokste frem som et resultat av nedbrutte tradisjonelle skillelinjer og den kollektive identiteten massepartimodellen baserte seg på (Katz og Mair, 1995, 7). Videre førte utbyggingen av velferdsstaten og den økonomiske veksten Europa opplevde at klassekampen ble mindre reell (Katz og Mair, 1995, 7), og nye utfordringer på tvers av de svekkede sosiale skillelinjene. De store kampene som samlet venstresiden i politikken var vunnet, og massepartiene i Europa var i ferd med å utspille sin rolle (Katz and Mair, 1995, 12). Fremveksten av massemedia ga også partilederne mulighet til å tale for et betydelig større antall stemmeberettigede. Katz og Mair (1995, 7) beskriver en overgangsfase fra aktiv deltaker i samfunnet mot politisk konsument uten tilknytning til parti eller ideologi, der enkeltsaker er viktigere enn en helhetlig retning. Stemmegivningen var antatt å "ikke lenger avhenge av stemmegiverens sosiale forutsetninger, men av stemmegiverens valg" (Katz og Mair, 1995, 8). Økt antatt stemmeflyktighet ga i "Catch-all"-partimodellen alle partiene lik sjanse til alle velgere. Politikernes erfaring, lederskap og medietrening ble viktigere på bekostning av hva politikerne og partiprogrammene sto for. Den nye partimodellen ble sett på som mer flyktig og mindre levedyktig i analysen av nærheten mellom parti og velger. Katz og Mair (1995, 8) kritiserer denne analysen og mener fokuset også burde ligge på nærheten mellom parti og stat. Frem til "Catch-all"-partimodellens fremvekst var staten en partifri og nøytral sone, men partiene i endring ga partiene en ny rolle i staten. Partiet er blitt *dem*, og ikke lenger *oss* for velgerne, og en følge er at partiene forsvarer statens politikk opp mot sivilsamfunnet (Katz og Mair, 1995, 13), heller enn å kritisere den.

Det siste stadiet i følge Katz og Mair (1995) er kartellpartimodellen. Som de andre modellene er det en idealtipe, og beskriver et parti som er integrert i staten og har trukket seg

tilbake fra sivilsamfunnet. Fraværet av de store politiske kampene fører til at det politiske tapet er mindre ved å tape et valg, men også at partiets overlevelse i større grad er basert på valgoppslutning som igjen styrer partifinansieringen. Sett i sammenheng med LO og AP og resultater fra Allern, Aylott og Christiansen (2010) er det noe avvik, ettersom partistøtten som rapporteres er ganske stabil og noe økende¹. Tesen støttes likevel av flere funn gjort i ulike studier (se Allern, Aylott og Christiansen, 2010, 2007; Allern og Bale, 2012; Upchurch, Taylor og Mathers, 2009) som konkluderer med redusert grad av nærhet og svekkede bånd mellom skandinaviske hovedsammenslutninger og sosialdemokratiske parti. Katz og Mair (1995, 17) trekker frem de skandinaviske landene som de mener har gode forutsetninger for kartellpartimodellen gjennom stor grad av samarbeid mellom partiene, høy statlig partistøtte, samt at mange posisjoner i det offentlige er politiske ansettelser. Kartellpartimodellens fremvekst er assosiert med en endring i synet på demokratiet som de øvrige partimodellene. Valg er i kartellpartimodellen en tjeneste gitt fra staten til sivilsamfunnet hvis hovedfunksjon er å legitimere den eksisterende staten bestående av kartellparti som styringsform, og derved også en overlevelsesgaranti for kartellpartiene (Katz og Mair, 1995, 22). Kartellpartiene tjener på dette ved å sikre egen makt- og overlevelsesposisjon, samt at fulltidspolitikerne lettere kan sikre sin egen lønnede posisjon som Katz og Mair mener har gått fra å være et tillitsverv til en fulltidsjobb (Katz og Mair, 1995, 22 - 23). At de som følger loven skal skrive loven er ikke lenger gitt. I kartellpartimodellen velger man en av flere politiske pakker hvert valgår, og må vente til neste valg om man har endret syn eller ikke finner den valgpakken man valgte tilfredsstillende. Kartellpartimodellen som idealtipe bidrar til å belyse viktige elementer av partiutviklingen, og sammen med endring av parti følger en endring i bånd og nærhet mellom parti og forbund. Tesen, som har et systemisk utgangspunkt, bidrar til å belyse endringene man ser over tid, men har svak forklaringsstyrke i forskjeller mellom forbundene fordi de strukturelle endringene tesen tar til sikte på å forklare antas å forklare lite av det eventuelle avviket mellom de respektive forbundene.

Allern (2010, 132) sin studie av relasjonen mellom AP og interesseorganisasjoner fant at AP og LO ikke lenger er to armer på samme kropp. Det eksisterer likevel en rekke fora og inter-organisatoriske bånd mellom AP og LO, og mellom AP og forbundene (Allern, 2010, 133). Allern (2010, 133 - 138) finner ulik nærhet mellom LOs ulike forbund og AP. Fagforbundet har en formell og nedskrevet samarbeidsavtale, mens Fellesforbundet har et mer ad-hoc basert samarbeid når det er behov. Studien fant også at flere forbund ønsker nærere

¹ Justert for inflasjon (Landsorganisasjonen i Norge, 2009, 2005, 2001, 1997, 1993, 1977, 1973).

samarbeid med Sosialistisk Venstreparti. Likevel mener tidligere partisekretær i AP, Martin Kolberg, at samarbeidet mellom LO og AP er sterkere og bedre organisert enn det har vært på mange år (Allern, 2010, 136).

Som et videre ledd i den eksisterende forskningen ser denne studien på bånd og grad av nærhet mellom LO og AP, men som Allern (2010, 133 - 134) poengterer har de respektive LO-forbundene ulike bånd og ulik grad av nærhet til AP, og studiet fokuserer på å kartlegge tre av disse forbundene sine relasjoner til AP.

Som hovedsammenslutning er LO en svært sentral samfunnsaktør. Det er forbund og ikke personer som er medlem i LO, og forbundene som inngår i hovedsammenslutningen har egne interesser og egne prioriteringer det er forsket lite på i relasjoner mellom parti og interesseorganisasjoner. Denne studien vil være med å videre kartlegge og redegjøre for ustuderte potensielle maktkanaler i det norske samfunnet. Studien legger også opp til en metode som kan benyttes opp mot andre forbund i Norge og Skandinavia, samt andre europeiske land der hovedsammenslutningene er betydelig svakere og individuelle forbund står sterkt.

3 Teori

“Politikk handler primært om konkurranse, konflikt og samarbeid mellom grupper, og politiske partier er agentene som gjennom disse gruppene, og deres medlemmer, deltar i politikken, former krav til staten, og prøver å få kontroll over staten ved å plassere sine egne representanter i viktige posisjoner” (Katz og Mair, 1995, 6 - 7)

I studien av samarbeid mellom interesseorganisasjoner oppstår det en vurdering av nytte og kostnad av samarbeidet. Denne studien bruker Rational Choice-institusjonalisme som hovedteori, og suppleres med historisk institusjonalisme der RC-institusjonalisme ikke kan belyse beslutninger, bånd og grad av nærhet.

3.1 Rational Choice-institusjonalisme

Grunntanker i Rational Choice-teori kan spores langt tilbake i tid. David Hume beskrev en maksime der mennesket er selvopptatt og uærlig, og alltid har egne interesser i fokus ved enhver beslutning (Petracca, 1991, 294). Ved antakelsen om at maksimen var sann utledet Hume behovet for statlig styring for å få mennesket til å samarbeide for fellesskapet. Adam Smith tok utgangspunkt i den samme grunntanken, og mente egeninteressen, ikke godhet eller altruisme, var motivasjonen for å skape verdier (Petracca, 1991, 294).

Det finnes ingen standard for hva Rational Choice-teori er, men ulike tilnærminger har en rekke fellestrekk som danner en kjerne for teorien (Green og Shapiro, 1994, 13). Først er tanken om nyttemaksimering der man velger det utfallet en tjener mest på. Snidal (2013, 6) presiserer at denne nyttemaksimeringen ikke trenger å være økonomisk eller ressursrelatert, men også kan være normativ.

Rational Choice i politisk teori bygger rundt metodologisk individualisme som er en antakelse om at enkeltindividets handlinger kan forklare gruppens handlinger på et aggregert nivå (Oppenheimer, 2010, 2). Gjennom metodologisk individualisme dannes et grunnlag for å bruke Rational Choice-teori på organisasjoner. Ved å se ledere av organisasjoner som enkeltindivider med organisasjonens preferanser heller enn leder med personlige preferanser vil man inkorporere organisasjonens preferanser inn i lederens valg (Allern, 2010, 79).

Rational Choice-institusjonalisme ble utviklet av Rational Choice-teoretikere da modellene de hadde ikke kunne forklare stabiliteten i politiske utfall til tross for skiftende majoritet i den amerikanske kongressen (Hall og Taylor, 1996, 942). Teoretikerne så mot institusjonene som

reduerte transaksjonskostnader ved å inngå avtaler (Hall og Taylor, 1996, 943).

De studerte LO-forbundene er antatt å ha klare, eksogent dannede preferanser som styrer relasjonen mot AP, og opererer innenfor et sett med rammer betinget av lovverk. Det antas videre at forbundenes hovedpreferanser som arbeidstakerinteresseorganisasjon er at medlemmenes interesser ivaretas på en best mulig måte, primært som arbeidstakere i arbeidslivet, og sekundært som medlemmer av samfunnet. En sentral måte å bistå medlemmene er gjennom vedtak av lover. Ettersom det kun er politiske parti som har tilgang til Stortinget som lovgivende makt er det i medlemmenes interesse at forbundene har en form for kontakt med partiene. Samtidig er det politiske spekteret bredt i likhet med spekteret av interesseorganisasjoner, og ulike interesseorganisasjoner vil ha nytte av å støtte og samhandle med ulike parti. LO har vist gjennom penge- og ressuroverføring at de mener AP er partiet som best kan gjennomføre vedtak av lover preferert av LOs medlemsmasse, og litteraturen i kapittel 2 støtter seg på dette. Hvilke bånd som bør eksistere mellom interesseorganisasjon og parti, og hvilken grad av nærhet for optimal nyttemaksimering er vanskelig å etablere. Dette vil stå i kontrast til medlemmers tilfredshet og interesseorganisasjonenes og partienes relative autonomi. Er medlemmene misfornøyde vil interesseorganisasjonene miste innflytelse som konsekvens av medlemstap, og er nærheten for stor vil det gå på bekostning av interesseorganisasjonenes autonomi som igjen kan hindre organisasjonene å få gjennomslag for medlemmenes interesser på ulike områder.

Fordi enhver transaksjon og enhver beslutning har en grad av usikkerhet, medberegnes dette i teorien (Green og Shapiro, 1994, 15). Dette gjelder særlig i studien av sosiale interaksjoner og valg tatt på grunnlag av komplekse preferanser med stor usikkerhet knyttet til utfall.

Rational Choice-institusjonalister ser på politikk som en rekke kollektive handlingsdilemmaer, der et individ som handler etter egen nyttemaksimering vil skape et suboptimalt resultat ved fravær av institusjoner (Hall og Taylor, 1996, 945). Et klassisk eksempel på dette finnes i spillteorien 'allmenningens tragedie'. Ved tilstedeværelse av en institusjon som kunne kontrollere den begrensede ressursen i allmenningens tragedie vil tragedien avverges. Det legges også fokus på hvordan samhandling påvirker beslutninger (Hall og Taylor, 1996, 945). Fordi aktører kalkulerer valg fra en nytte/kostnadsmodell vil aktørene vite både hvordan de selv vil handle og hvordan andre aktører vil handle (Hall og Taylor, 1996, 945). Forbundene vil da ta valg basert på hvordan partiet handler og partiets preferanser, fordi samhandling ikke skjer i vakuum. Preferansene aktørene handler ut ifra

dannes eksogent i en rangert og fastsatt rekkefølge av aktørene (Aspinwall og Schneider, 2000, 10). Teorien er deduktivt orientert (Aspinwall og Schneider, 2000, 23) og forklarer institusjoners fremvekst ut ifra de behov som eksisterer innenfor institusjonens rammer. RCI søker å forklare båndene og graden av nærhet mellom forbund og parti gjennom de eksisterende relasjonene mellom de to organisasjonene, samt de behov de respektive organisasjonene har.

3.1.1 Teoretiske forventninger

I en streng tolkning av Rational Choice-institusjonalisme skal hvert valg og hver handling reflektere en vurdering av alle alternativ og valget skal falle på det som gir den beste nytten av de rangerte mulighetene. I en verden av nesten ubegrenset kompleksitet og informasjon vil alle alternativ vanskelig kunne redegjøres for og all informasjon vanskelig hentes inn og prosesseres. Dette tas høyde for i de teoretiske forventningene. Jeg forutsetter derfor at aktørene har klare mål og preferanser, men tar valg på bakgrunn av en begrenset rasjonalitet og vurdering av forventet nytte.

Ifølge teorien vil det kunne forventes at graden av nærhet mellom forbund og parti har blitt redusert hos de tre respektive forbundene, og mer hos Fellesforbundet og NTL enn hos Fagforbundet. Årsakene kan være mange og en viktig forklaring er basert på den eksisterende litteraturen beskrevet over. Hvis LO som en helhet har redusert nærheten til AP kan man utlede at forbundene som en helhet også har redusert nærhet og antall bånd. Dette er på bakgrunn av både økt individualisering som gjør at forbundene ikke kan tilby like mange 'sikre stemmer' til AP, samt APs reduserte behov for pengeoverføring gjennom økende statlig støtte som gir fordelaktig autonomi som igjen kan sikre et bredere velgergrunnlag. Alternativt kan forbundene ha overtatt rollen LO har hatt og samarbeidet gått fra overordnet og koordinerende til mer spesialisert kontakt. En annen sentral faktor er sektorielle endringer i samfunnet, der Fagforbundets og NTLs næringsgrupper relativt sett har vokst i forhold til Fellesforbundets næringer (Statistisk sentralbyrå, 2009). I tråd med RCI vil Fellesforbundet, som representerer en sektor i mindre vekst enn Fagforbundet og NTL ha relativt mindre å tilby AP i form av medlemstall og ressurser, og de faste kostnadene ved å opprettholde mange bånd og stor grad av nærhet vil komparativt sett bli større opp mot gevinstene. Teorien leder da til en antagelse om at Fellesforbundet går mot økt grad av uformelle bånd fordi kostnaden av å holde uformelle bånd er forventet å være lavere ved at frekvensen kan styres etter forbundets og partiets behov.

3.2 Historisk institusjonalisme

Historisk institusjonalisme (HI) vokste relativt isolert frem i samme tid som Rational Choice-institusjonalisme (Hall og Taylor, 1996, 942), og de to har mange likheter. Historiske institusjonalister definerer institusjoner som ”(...) formelle eller uformelle prosedyrer, rutiner, normer og praksiser fastsatt i den organisatoriske strukturen (...)” (Hall og Taylor, 1996, 938). Fokuset ligger altså i det institusjonelle rammeverket for samhandling, og man er opptatt av hvordan dette rammeverket påvirker handlinger og beslutninger.

Hall og Taylor (1996, 939) beskriver den kalkulerende og den kulturelle fremgangsmåten i HI, der den kalkulerende har mange likhetstrekk med RCI, mens den kulturelle tilnærmingen vektlegger at individets verdsett og rutiner påvirker handling. Handlingen er ikke nødvendigvis basert på en nytte/kostnadsmodell. Et tilfredsstillende alternativ tatt i betraktning av situasjon, og som ikke trenger å være det optimale alternativet vektlegges også (Hall og Taylor, 1996, 939). Det er den kulturelle fremgangsmåten som vektlegges i denne oppgaven for å få et tydelig alternativ til RCI.

Fagforeningenes bånd og deres grad av nærhet til AP kan i lys av HI-teori påvirkes av de historiske faktorene som har ført dem sammen. Det gir et mindre handlingsrom enn hva RCI-teorien vil mene eksisterer, fordi en del alternativ blir utelukket da de er utenfor de institusjonelle rammene. Et eksempel på dette er Fellesforbundets «særlige samarbeid» med Arbeiderpartiet, som er dypt historisk betinget (Bakke, 2014) og legger en demper på det som hypotetisk sett kunne vært fruktbare samarbeid med andre politiske parti. Videre er det formelle eller uformelle prosedyrer, rutiner, normer og praksiser som vil veie ekstra mot større endringer som i en RCI-modell virker hensiktsmessig. Samtidig vil ledelsen i de ulike forbundene ikke ha mulighet til å vurdere alle alternativ, og det fokuseres på at de ikke vil stille med blanke ark i enhver beslutning. Valg påvirker videre valg i en stiavhengighet. Videre ser historiske institusjonalister på institusjoner som identitetsskapende for aktører (Hall og Taylor, 1996, 939), og preferansene dannes endogent ved at institusjoner bidrar til å skape preferansene (Aspinwall og Schneider, 2000, 7). De eksisterende båndene mellom forbund og parti har altså en egenverdi utover den funksjonen de har i en nytte/kostnadsmodell, blant annet ved at man ikke setter spørsmål ved verdien av et hvert møte, men tar mye av organisering for gitt innenfor det eksisterende institusjonelle rammeverket.

Historiske institusjonalister er også opptatt av maktforhold og asymmetriske maktbalanser, og at noen grupper har større tilgang til beslutningsprosesser enn andre grupper

(Hall og Taylor, 1996, 940 - 941). Dette fører til at beslutninger som tas ikke nødvendigvis gagnar alle, men skaper vinnere og tapere. Større forbund med flere ressurser og flere medlemmer vil lettere ha tilgang til kontakt med AP gjennom de eksisterende båndene, mens mindre forbund vil ha større problemer med kontakt med AP. Ved å se utelukkende på store forbund i LO-sammenheng forventes det at alle blir sett på som betydelige av AP, og problematikken rundt manglende tilgang begrenses, selv om den er tilstede.

Vektleggingen av historie for handling og beslutninger er et viktig skille mellom Rational Choice-institusjonalister og historiske institusjonalister. Historiske institusjonalister mener "historien skaper kontekst, som igjen skaper valgalternativ", fordi preferansene er endogene og avhenger av tidligere beslutninger og handlinger (Aspinwall og Schneider, 2001, 10). Denne stiavhengigheten gjør at beslutninger fattes utenfor den klassiske økonomiske nytte/kostnadsmodellen, og at en rekke andre faktorer påvirker aktørers handling. Stiavhengigheten begrenser valgene en aktør kan ta, ved at det institusjonelle rammeverket ikke gir mulighet for alle valg som i Rational Choice-logikken.

Historiske institusjonalister støtter seg på kritiske punkter i historien som kan forklare hvorfor institusjonen går mot nye veier, men hvilke kritiske punkter som er relevante kan være vanskelig å forklare (Hall og Taylor, 1996, 942). Det kan likevel tenkes at kritiske punkter kan være nasjonale valg, nasjonale kriser eller større debatter i media. Et konkret eksempel er resultatet av stortingsvalget i 2001, som kan sees i sammenheng med at AP på landsmøtet i 2002 vedtok å ikke redusere båndene til LO (Allern, 2010, 131).

3.2.1 Teoretiske forventninger

Historisk institusjonalisme deler mange forutsetninger med Rational Choice-institusjonalisme, og de teoretiske forventningene vil ha mange likheter. Likevel vil vektleggingen av institusjoner som identitetsskapende for aktørerne legge føring på hvilke grunnlag handling blir foretatt. Fordi historiske institusjonalister er opptatt av stiavhengighet og endogene preferanser vil teoretiske forventninger være en større treghet i endring av bånd og svekket grad av nærhet enn hva som predikeres i Rational Choice-institusjonalisme. Det er også forventet at større skift vil forekomme på tidspunkt der eksogene faktorer fører til et opplevd tvungent skift, som kan være nye trusler mot eller større seire for fagforeningene eller partiet. Valgnederlaget for AP i 2013 antas å ha en påvirkning på graden av nærhet mellom forbund og parti. Både fordi et tap betyr at AP er ute av regjeringskontorene, men også fordi fagforbundene er avhengige av å ha kontakt med partiene i regjering for å få gjennomslag, og

knapphet på ressurser i forbundene vil føre til at ressurser må omallokeres. Samtidig har AP-politikerne mer tid ute av regjering, og kontakt kan lettere oppnås. Intervjuene synliggjør om dette fører til lavere frekvens for bruk av de eksisterende båndene, eller om forbund og parti går mot mer uformelle bånd. Informantene er etter teorien forventet å trekke inn historiske faktorer og tidligere prosesser og bånd som har innvirkning på beslutningene som blir tatt i dag. Det er også forventet at informantene vil omtale handlinger som naturlige steg videre i en delvis fastsatt sti, og at store sprang fra denne stien er uaktuelle med mindre eksogene forhold tilsier nødvendighet for det. Det 'naturlige ekteskapet' mellom fagforening og parti er også forventet å vektlegges mer på 1970-tallet enn i dag, fordi dagens fagforeningstopper er antatt å ha mindre nærhet til det fagpolitiske klimaet som samlet fagforeninger og parti i første omgang. Denne utviklingen forventes å fortsette med mindre større politiske eller sosiale endringer inntreffer.

4 Rammekontekst og avgrensninger

For å systematisere store mengder data kreves det et teoretisk rammeverk. Rammeverket er inspirert av Allern (2010) og tar utgangspunkt i tabell 1 og 2 som er vedlagt. Det er i utgangspunktet to hovedfaktorer som spiller inn for å besvare problemstillingen: ulike organisatoriske bånd og grad av nærhet.

4.1 Bånd mellom forbund og parti

Båndene er delt inn i tre kategorier som samsvarer med gradene av nærhet. Den første av disse kategoriene er overlappende organisatoriske strukturer som representerer nasjonalt eller lokalt kollektivt medlemskap i et parti, samt garantert tilgang til partiets nasjonale beslutningsorgan. Ved kollektivt medlemskap er fagforeningene garantert flere stemmer i generalforsamlingen hvor de sentrale politiske og organisatoriske prioriteringene, vedtekter, samt valg av partiledelse vedtas. Her har fagforeningene mulighet til å velge inn egne representanter og påvirke partiet i egen retning. Garantert tilgang til partiets nasjonale beslutningsorgan definerer jeg som en plass i Arbeiderpartiets sentralstyre. Dette kan problematiseres noe overfor AP, der det tas få beslutninger tas i sentralstyret (Bakke, 2014). Likevel er sentralstyret APs styrende organ mellom landsstyret og landsmøter, og utvilsomt viktig for hvordan partiet handler. APs sentralstyre er også representert i de overnevnte organene, som da likevel gir garantert tilgang til partiets beslutningsorgan.

Den andre kategorien er interorganisatoriske bånd som deles i organisatorisk- og individuelt nivå. Organisatorisk nivå defineres som felles arenaer der partene møtes for å drøfte ulike problemstillinger, fra permanente samarbeidskomiteer til dialog, seminar og høringer. Fellesnevneren er at to eller flere parter setter seg ned i formelt organiserte ulike former for møte som rangeres i tabell 1. Det individuelle nivået omhandler formell kontakt mellom offisielle representanter som kan være i form av møter, telefonsamtaler og andre former for kontakt.

Uoffisielle bånd mellom forbund og parti er den tredje kategorien, og defineres som former for kontakt der kontakten ikke er formelt igangsatt, og bærer preg av gangprat, uformell epost, telefonsamtaler og møter utenfor kontortiden. I et lite miljø som den sentrale norske arbeiderbevegelsen møtes representanter fra de ulike organisasjonene ofte på ulike arrangement, og den uformelle kontakten mellom ledelsen vil være tilstede. Videre kan man

knytte personoverlapp mellom forbundenes- og partiets sentrale organisasjon opp mot uoffisielle bånd, fordi det er rimelig å forvente at man tar med seg noe fra den gamle organisasjonen inn i den nye, og bidrar til å knytte bånd gjennom fortsatt tilhørighet til sin gamle organisasjon.

4.2 Grad av nærhet

Grad av nærhet refererer til sammensetning av organisatoriske bånd mellom forbund og parti, og rangeres i styrke fra overlappende organisatoriske strukturer til interorganisatoriske bånd og uformelle bånd (Allern, 2010, 59), der uformelle bånd er svakest og overlappende organisatoriske strukturer er sterkest. To organisasjoner kan ha mange ulike bånd med hverandre, men for å strukturere datamaterialet er det hensiktsmessig å kategorisere inn i Allerns rammeverk for å ha mulighet til å sammenligne de respektive LO-forbundenes relasjoner til Arbeiderpartiet. For å videre spesifisere grad av nærhet er kontaktfrekvensen viktig. I Allern (2010) sitt rammeverk, referert i tabell 2, er frekvensen delt inn i ofte og sjelden. Inndelingen resulterer i seks former for relasjoner som varierer fra integrasjon til saksbasert kontakt.

Et problem knyttet til måling av grad av nærhet er hvordan de ulike båndene legger grunnlag for samhandling. Hvis forbund og parti har stor grad av overlappende strukturer kan man se for seg at det er behov for færre uformelle bånd, men samtidig vil da representantene fra de respektive organisasjonene kjenne hverandre bedre, som igjen kan føre til økt grad av uformelle bånd.

4.3 Samarbeidskomitéen

Fordi jeg kun undersøker forbund og ikke hovedsammenslutningen LO i analysen har jeg valgt å ikke fokusere så mye på LO og APs samarbeidskomité. Det vil likevel bli tatt hensyn til kontaktutvalgene som settes ned av samarbeidskomiteen mellom enkeltforbund og Arbeiderpartiet som en del av samarbeidskomiteens plan for kontakt med forbundene, samt informantenes betraktninger av komiteen. Videre hensyntas kontakten som representantene fra forbundene og LO Stat har (Jota, 2014a), som til en viss grad representerer NTL som det mest innflytelsesrike forbundet i LO Stat og har lignende interesser. Kontaktutvalgene som nedsettes av den sentrale samarbeidskomiteen kan ikke ha representanter som sitter i faste utvalg mellom partiet og forbundene, og blir ansett som en midlertidig felles komité i tabell 1. Samarbeidskomiteens mandat er:

«Samarbeidskomiteen skal drøfte de store sakene og linjene for partiet og fagbevegelse. Samarbeidskomiteen skal ta initiativ til prosesser som kan bidra til en langsiktig strategi for en samlet arbeiderbevegelse. I tillegg vil komiteen ha ansvaret for: Faglig/politiske konferanser, frokostmøter, 1. mai og organiseringen av samarbeidskomiteene i fylkene» (Jota, 2014a, 2)

Arbeiderpartiet	LO	Forbundene/kartellene
Jonas Gahr Støre	Gerd Kristiansen	Arve Bakke (Fellesforbundet)
Hadia Tajik	Tor Arne Solbakken	Mette Nord (Fagforbundet)
Kjersti Stenseng	Hans-Christian Gabrielsen	Tone Rønholdtangen (LO Stat)
Finn Jota	Peggy Hessen Følsvik	Trine Lise Sundnes (Handel og Kontor)
	Stein Reegård	

Samarbeidskomiteen per 2015 (E24, 18. april 2015; Jota, 2014a)

5 Metode

Dette kapittelet tar for seg de metodiske utfordringene i oppgaven, og skisserer valg tatt for å sikre god validitet og reliabilitet. Kapittelet beskriver hvordan jeg har gått frem for å behandle datamaterialet samlet inn fra informanter og materiale hentet fra protokoller, skriv og andre skriftlige kilder.

5.1 Forskningsdesign

Jeg ser på fire enheter over to tidsperioder og derfor står studien overfor en liten N, og det faller naturlig å velge casestudium som vitenskapelig metode. Casestudium fokuserer på dybdekunnskap innenfor et fåtall enheter som i denne sammenheng vil være forbund og parti. Forskningsdesignet tillater mange variable innenfor de valgte enhetene, og det er derfor mulig å analysere mange ulike bånd mellom forbund og parti. Det er mulig å tegne et godt bilde av de formelle båndene, og skissere de uformelle båndene gjennom kunnskap hentet fra informantene. Casestudium som forskningsdesign gir også mulighet for å studere årsakssammenhenger og til en viss grad knytte årsak til virkning, men kan ikke tildeles et konfidensnivå. Fordi forskningen baserer seg på menneskelige vurderinger og innebærer en vesentlig grad av subjektivitet vil en ikke kunne fastslå årsakssammenhenger med fullstendig sikkerhet, men likevel sitte igjen med gode indikasjoner på et hendelsesforløp. Et eksempel er Bakkes (2014) fremstilling av Fellesforbundets gjennomslag i AP i debatten om sosial dumping, der nærheten mellom Fellesforbundet og AP kulminerte i en politikk influert av Fellesforbundets forståelse av problematikken.

I studier av flere enheter er det hensiktsmessig å benytte komparative verktøy. I denne studien tar jeg utgangspunkt i tre forbund som har mange likheter, men som har ulik grad av nærhet til Arbeiderpartiet. Fagforbundet har et formelt samarbeid, Fellesforbundet har et særlig samarbeid, mens NTL ikke har hatt et formelt eller «særlig samarbeid».

Jeg har jeg valgt å bruke deler av Most Similar Systems Design (MSSD) for å si noe om hvorfor forbundene har ulik grad av nærhet til Arbeiderpartiet. Designets mål er å holde eksogene variable konstante hos de ulike enhetene, og teste effekten av en uavhengig variabel på den avhengige variabelen, fordi likhet ikke kan forklare forskjeller (Anckar, 2008, 389 - 391, 395). Ved isolering av likheter vil enkelte forskjeller fremheves, og Przeworski og Teune (1970, 43) konstaterer at disse forskjellene vil si noe om hvorfor utfallet på avhengig variabel

er ulikt hos forbundene. Det er til en viss grad mulig å gjennomføre dette, men designet har sine begrensninger ettersom noe av dataene er basert på informantenes skjønn. Jeg har valgt en induktiv fremgangsmåte formulert i spørsmålet «påvirker X Y?» (Anckar, 2008, 392). X-ene i studien er blant annet størrelse på forbund, stivhengighet, medlemmenes sosiale bakgrunn, forbundsledelse og sektorene forbundene organiserer i. Y er hvilken grad bånd eksisterer mellom forbund og parti. Båndene vil igjen indikere en grad av nærhet som vises i tabell 2. Grad av nærhet er et konsept som kan gi oss en bedre forståelse av og tilfredsstillende begrep på hvor nært de enkelte forbundene er Arbeiderpartiet.

Designet muliggjør at de tre respektive forbundenes nærhet til Arbeiderpartiet kan analyseres individuelt, for så å settes opp mot hverandre og utelukke likheter samt fremheve forskjeller. Fremgangsmåten gir da et verktøy som trengs for komme nærmere hvorfor noen forbund har større grad av nærhet til Arbeiderpartiet enn andre.

Designet muliggjør teoretisk å isolere effekter for så å fremheve forskjellene som igjen vil si noe om X påvirker Y. Dette er ikke mulig å gjennomføre systematisk i denne studien fordi de enkelte tilsynelatene likhetene ikke nødvendigvis er sammenlignbare. Det er derimot mulig å isolere systemiske effekter over tid ved å sammenligne graden av nærhet mellom forbundene og Arbeiderpartiet samlet fra årene rundt 1973 til årene rundt 2013. Målet er her å gi en tynn beskrivelse av årene rundt 1973 og en fyldig beskrivelse av årene rundt 2013.

Gerring (2007, 20) definerer casestudie som «the intensive study of a single case where the purpose of that study is – at least in part – to shed light on a larger class of cases». Studien har som mål å delvis kunne generalisere til andre forbund i LO og forbund i andre hovedsammenslutninger, samt til andre land der hovedsammenslutningsstrukturen er svakere og enkeltforbund har betydelig mer direkte kontakt med partiene. Dette er fordi nærheten mellom forbund og parti i liten grad er utforsket i en europeisk sammenheng. Universet i studiet vil da primært være norske arbeidstakerforbund, men det kan argumenteres for at både skandinaviske, og til dels vest-europeiske forbund også kan vurderes ut ifra kriterier som: størrelse på forbund, betydning av hovedsammenslutning i samfunnet, nærhet mellom sosialdemokratisk parti og hovedsammenslutning, størrelse på sosialdemokratisk parti, konkurrerende parti opp mot fagbevegelsen med mer. Ut ifra dette designet kan studien sies å være hypotesegenererende i den grad en kan bruke metoden og teste resultatet på andre forbund andre steder (Levy, 2008).

5.2 Operasjonalisering

5.2.1 Variable

Grad av nærhet mellom forbund og parti er studiens avhengige variabel. Denne variabelen kan ikke tallfestes, men er indirekte konstruert av de uavhengige variablene. Avhengig variabel operasjonaliseres ut ifra rammeverket hentet fra Allern (2010), og gjengis i tabell 1 og 2. Det er viktig å poengtere at rammeverket tar for seg styrken på de organisatoriske båndene, og ikke hvor viktig de er for politisk gjennomslag.

De organisatoriske båndene mellom de tre forbundene og Arbeiderpartiet er uavhengige variable. En utfordring ved de uavhengige variablene er at de vanskelig kan kvantifiseres. Tre forbund er også i utgangspunktet et svakt sammenligningsgrunnlag, men fordi det er mange uavhengige variable vil sammenligningen mellom de tre forbundene være sterke. Den indre validiteten styrkes på bekostning av den ytre validiteten. Dette beskrives nærmere under.

5.2.2 Ledelse og hatteproblematikk

Som presisert i delkapittelet om Rational Choice-institusjonalisme er ledelsen i et forbund antatt å være institusjonalisert inn i organisasjonen, og man kan derfor sette mange likhetstegn mellom lederens- og organisasjonens meninger. Både fordi en som leder er valgt for å forvalte et program, og fordi det vil være rimelig å anta at et landsmøte vil velge sin fremste tillitsvalgte blant de som deler organisasjonens verdier og ideer.

Et problem knyttet til grad av nærhet er hvilke hatter representantene har på. En fagforeningsmann kan si at han som fagforeningsleder alltid har på fagforeningshatten, mens partirepresentanten vil kunne si at i partisammenheng har fagforeningsmannen på seg partihatten som medlem av partiet. Tolkningen av hvilken hatt man har på i møte med andre organisasjoner vil hovedsakelig være opp til representanten selv å finne ut av. Jeg har valgt å definere hatteproblematikken slik informantene som selv møter i ulike fora presenterer det. Det er likevel interessant at parti og forbund har ulik oppfatning av hvilken hatt en til enhver tid har på hodet. Konsekvensene av dette kan studeres videre i en sosiologisk studie.

5.3 Datainnsamling

5.3.1 Semistrukturert intervju

I et semistrukturert intervju tar man utgangspunkt i en intervjuguide der spørsmålene er nokså åpne og uten svaralternativ. Styrken med semistrukturerte intervju er at informantene får si ting på sin måte, og man har muligheten for å få bredere informasjon enn i et strukturert intervju med avgrensede svaralternativ (Bryman, 2004, 321). Svakheten er derimot at svarene kan være vanskeligere å kode og sammenligne på tvers av de ulike forbundene. Intervjuene har flere spørsmål om klare empiriske momenter som kan operasjonaliseres og kategoriseres inn i et relasjonskart. Denne informasjonen brukes for å triangulere informasjon og sikre dataenes indre validitet. Det er derfor kun problematisk å kode spørsmål som går på informantens vurderinger, som hvordan informantene selv vurderer relasjonen mellom sitt eget forbund og Arbeiderpartiet, selv om det er nettopp her intervju som datainnsamling har sin styrke (Andersen, 2006, 284), fordi denne typen informasjon vanskelig kan innhentes på andre måter.

Informantene som toppledere er å anse som eliteinformanter, utenom faglig-politisk rådgiver i Arbeiderpartiet som er å anse som en nøkkelinformant. Jeg har derfor vært særlig oppmerksom på at de er vant med intervjusituasjoner, og da spesielt i kontakt med journalister. Det er viktig å tenke på hvordan eliteinformanten selv tenker, og jeg har gått ut ifra at informanten selv har en egen agenda i intervjusituasjonen og prøver å påvirke intervjueren (Andersen, 2006, 289), likt som om informanten hadde snakket med en journalist. Dette perspektivet har blitt forsøkt tatt hensyn til i intervjuguidens spørsmålsutforming. Likevel har jeg ikke inntrykk av at noen av informantene var tilbakeholden med noe informasjon, og informantene ga inntrykk for å svare etter beste evne på spørsmålene. Jeg forsøkte å opptre ryddig og høflig, men bestemt i samtalene. En viktig styrke med intervju fremfor skriftlige kilder er at man får stille spørsmålene man spesifikt lurer på, samt muligheten til å komme med oppfølgingsspørsmål (Tansey, 2007, 767). Oppfølgingsspørsmål rundt hatteproblematikken er et godt eksempel på hvordan eliteintervju har en klar fordel.

En nøkkelinformant er til forskjell fra en eliteinformant ikke like vant med intervjusituasjonen. Andersen (2006, 280) definerer nøkkelinformant som en «som antas å ha særlig god oversikt og innsikt i et spørsmål som forskeren ønsker å få belyst.» Arbeiderpartiets faglig-politiske rådgiver er å anse som en mellomting mellom eliteinformant og nøkkelinformant, fordi han er en del av den faglig-politiske ledelsen i partiet med fast plass i den sentrale samarbeidskomiteen, men sjelden uttaler seg i faglig-politiske saker utad som

partiets representant fordi han er ansatt og ikke valgt ledelse.

For å få mest mulig ut av informantene valgte jeg å la informantene snakke relativt fritt. I perioder måtte jeg geleide informantene inn på riktig bane, men oppdaget i flere tilfeller at det jeg først trodde var digresjon viste seg å være høyst relevant materiale og var derfor avventende med å avbryte for å se hvor det ledet hen. I situasjoner der jeg ønsket mer informasjon om et tema var det i de fleste tilfeller nok å være stille i et par sekunder før informanten fortsatte å snakke. Informantene bidro ikke bare med direkte svar på mine spørsmål, men i noen tilfeller med organisatorisk kunnskap om områder jeg ikke på forhånd hadde tenkt på. Et eksempel på dette er sub-komiteene i samarbeidskomiteen sin rolle.

Intervjuene varte om lag én time og ble tatt opp. Intervjuene ble i etterkant transkribert.

5.3.2 Intervjuguide

Intervjuguiden er sterkt inspirert av den som er brukt i Allern (2010) sin studie. Ved å bruke samme utgangspunkt og tilpasse spørsmålene til egen studie får man spørsmål som allerede er prøvd ut og passer inn i rammeverket. I tilfeller der informanten svarte svært utfyllende og dekket spørsmål senere i intervjuet, valgte jeg å hoppe over disse for å unngå dobbeltspørsmål. Intervjuguiden brukt i intervju av Arbeiderpartiets faglig-politiske rådgiver har 26 spørsmål, mens til forbundenes ledelse er det 30. Mange av spørsmålene hadde oppfølgingsspørsmål som ble brukt dersom informanten selv ikke kom inn på disse. Fordelen med nedskrevne oppfølgingsspørsmål er å sikre den informasjonen man er ute etter, og kunsten ligger i å stille disse naturlig som i en samtale (Berry, 2002, 679).

5.4 Validitet og Reliabilitet

5.4.1 Validitet

Validitet defineres av King, Keohane og Verba (1994, 25) som at man måler det man ønsker å måle. Validitet blir i Cook og Campells validitetssystem delt inn i fire mål: statistisk validitet; indre validitet; ytre validitet og begrepsvaliditet (Lund, 2002, 105). Begrepsvaliditet er definert som om de operasjonaliserte variablene måler de relevante begrepene (Lund, 2002, 106). Adcock og Collier (2001, 529) definerer målevaliditet som «specifically concerned with whether operationalization and the scoring of cases adequately reflect the concept the

researcher seeks to measure». Jeg anser de to definisjonene og begrepene som tilstrekkelig sammenfallende. Av hensyn til sparsommelighet har jeg valgt å bruke begrepsvaliditet konsekvent gjennom oppgaven.

I forkant av intervjuene gikk jeg gjennom modell 1 som ligger til grunn for operasjonalisering av intervjuet med informantene. Andersen (2006, 289) poengterer at en slik øvelse bidrar til at informant og intervjuer opererer ut fra samme plattform, som bidrar til å øke begrepsvaliditeten. Informantene var også innforståtte med at terskelen for spørsmål var lav hvis de var usikre på spørsmål eller ord, og det ble i et par tilfeller under intervjuene spurt om hva jeg mente med noen ord og fraser. Jeg hadde et bevisst forhold til dette og sørget for å gi en likest mulig definisjon der det var uklarheter i intervjuet. I tråd med Kvaales kvalifikasjonskriteria (hentet fra Bryman, 2004, 165) var spørsmålene utformet så presise som mulig uten vanskelige fagord, som skal minimalisere uklarheter og misforståelser.

Den indre validiteten er viktigst i beskrivelsen om hva nærheten mellom forbund og parti betyr i form av politikktutforming. Et eksempel på trussel mot indre validitet er holdninger intervjuobjektene har overfor motparten og intervjuer. En forbundsleder kan være selvsikker overfor intervjuer, og si at han har kontroll over alle prosesser, mens kontrollen i realiteten kan være mye mindre. Dette er det dessverre lite å gjøre med, utover å være klar over situasjonen og tolke resultatene deretter. Gjennom et helhetsinntrykk av informantene gjennom intervjusituasjonen, samt fra andre kilder, er det til en viss grad mulig å vurdere hvorvidt eksempelet over kan utgjøre en reell trussel.

Den ytre validiteten til studien er relevant i den grad det er ønsket å generalisere funnene til andre LO-forbund i Norden. De valgte forbundene har noen unike karakteristika som gjør at funnene ikke direkte kan generaliseres, men som konklusjonen viser, vil deler av funnene vil være relevante i en større kontekst. Det vil være særlig interessant å se på søsterforbundene i Sverige, der Allern, Aylott og Christiansen (2010) konkluderer med en relativt lik LO-AP relasjon sett i en europeisk kontekst.

5.4.2 Reliabilitet

Et hvert forskningsprosjekt har som mål å ha høy grad av reliabilitet. Dette er for å sikre mulighet for å etterprøve resultatene ved en senere anledning, som et viktig prinsipp i forskningen.

Reliabiliteten styrkes gjennom de offentlige dokumentene som dokumenterer hvem som har møtt hvor, vedtekter, protokoller etc., men er svakere i intervjusituasjonen fordi

informantene kan ha forskjellige oppfatninger senere, eller ha glemt informasjon.

Videre poengterer Andersen (2006, 288) at intervjuet bør ha innslag av sosial intimitet og nærhet, men at det ikke skal gå utover det profesjonelle idealet. Informantene bar preg av å være komfortable i intervjusituasjonen, og alle informantene ble intervjuet på eget kontor for å hindre ytre påvirkende omstendigheter. Ingen av intervjuene ble avbrutt underveis av besøkende kollegaer eller andre mulige påvirkende faktorer.

6 Empiriske funn

Jeg har valgt å fokusere på 1970-tallet og 2010-tallet fordi det er to perioder der det faglige-politiske samarbeidet er sterkt, og mye er i endring som vi vil se under. Jeg har spesiell fokus på årene 1973 og 2013, hva gjelder sentralstyre-, forbundsstyre- og landsstyreprotokoller, samt Arbeiderpartiets landsmøter som var avholdt samme år.

Ett funn tyder på en økt grad av nærhet mellom Arbeiderpartiet og LOs forbund, som beskrevet under. Hvis en sammenligner gjestelistene fra Arbeiderpartiets landsmøter i 1973 og 2013 vil en se at gjestelisten er betydelig lengre i 2013. Dette er fordi samtlige av LOs forbunds ledere er invitert, til forskjell fra landsmøtet i 1973 der kun representanter fra LO var til stede med henholdsvis Leif Haraldseth, Ulf Sand og Thorvald Stoltenberg. Fritz W. Hannestad, Odd Højdahl og Einar Strand gjestet som representanter for LO og Arbeiderpartiets samarbeidskomité (Det Norske Arbeiderparti, 1973, 13).

6.1 Fagforbundet

Fagforbundet er LOs største forbund med over 340 000 medlemmer (Fagforbundet, 2015). Forbundet ble opprettet 17. juni 2003 etter en sammenslåing av Norsk helse- og sosialforbund (NHS) og Norsk kommuneforbund (NKF). NHS var før sammenslåingen medlem av hovedsammenslutningen Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS). Ved sammenslåingen hadde NHS 51 000 medlemmer, mens NKF hadde om lag 240 000 medlemmer (Aarvaag Stokke, 2009; NRK, 2000). Fordi NKF var den største parten og et langtids LO-medlem har jeg valgt å fokusere på dette forbundet før Fagforbundet ble dannet i 2003. At Fagforbundet har et formalisert samarbeid med Arbeiderpartiet styrker dette valget fordi YS' har et prinsipp om avstand fra partipolitiske bånd (YS, 2014).

6.1.1 Årene rundt 1973²

Det faglig-politiske samarbeidet med Arbeiderpartiet var godt utbredt på 1970-tallet, men i størst grad på lokalt plan gjennom kommunepartiene (Terjesen, 1997, 114). Andre halvdel av 1970-tallet oppstod et skifte mot mer sentralt samarbeid, og i 1979 ble Arne Grøttum som den

² Medlemstall kommuneforbundet 31.12.1973: 92 202 (Norsk Kommuneforbund, 1974, 69)

første av de tillitsvalgte i Kommuneforbundet valgt inn i APs sentralstyre (Terjesen, 1997, 114 - 120). Grøttum ble etterfulgt av daværende forbundsleder i Kommuneforbundet Liv Nilsson som ble valgt inn i sentralstyret til Arbeiderpartiet, samme år som hun ble leder av Kommuneforbundet (Terjesen, 1997, 114). Denne plassen ble senere overtatt av Jan Davidsen i 1995 da han ble valgt som ny forbundsleder, (Terjesen, 1997, 114). Davidsen sitter fremdeles i Arbeiderpartiets sentralstyre per april 2015.

Forbundet delfinansierte Arbeiderpartiets kommunalkontor, og med det fulgte en plass i arbeidsutvalget for forbundsformannen. Dette ga gode muligheter for å påvirke utviklingen av partiets kommunalpolitikk (Terjesen, 1997, 114).

Kommuneforbundet hadde noe av NTLs utfordring med vurderingen av Arbeiderpartiet som en arbeidsgiver, som tatt opp i kapittel 7.4, men valgte å takle det annerledes. På sentralt plan ble det i løpet av 70-tallet dannet et faglig-politisk arbeidsutvalg, med særlig fokus på personalpolitikk i kommunene (Terjesen, 1997, 119 - 120). Det ble etterfulgt av en felleserklæring som ble signert av formannen i landskommunalutvalget i arbeiderpartiet, Rolf Hansen som signerte for å unngå misnøye blant de andre LO-forbundene (Terjesen, 1997, 120).

6.1.2 Årene rundt 2013

Samarbeidskomiteer

Fagforbundet var i 2013 representert i LO og Arbeiderpartiets samarbeidskomité med forbundets leder Jan Davidsen etterfulgt av Mette Nord samme år. Mosti (2015) mener samarbeidskomiteen er den mest betydningsfulle kontaktformen Fagforbundet har opp mot Arbeiderpartiet. Fagforbundet har også en egen samarbeidsavtale med AP som opprinnelig hadde navnet «Felleserklæringen om personalpolitikk». Avtalen ble signert i 1979 (Fagforbundet, 2012). Felleserklæringen ble erstattet med en samarbeidsavtale i 1997 som utvidet mandatet til et mer generelt samarbeid mellom de to partene. Samarbeidsavtalen dikterer at det skal nedsettes faglige politiske utvalg på sentralt-, fylkes- og kommunalt/byrådsnivå. I utvalgene, som ikke har besluttende myndighet, skal blant annet budsjett og faglige saker som Fagforbundet mener er viktige drøftes, før det tas opp i politiske utvalg (Fagforbundet, 2012). I det sentrale fagligpolitiske utvalg møter følgende:

Arbeiderpartiet

1 representant fra sentralstyret
2 fra APs kommunalfraksjon på Stortinget
Kommunalpolitisk sekretær
Leder av kommunalutvalget

Fagforbundet

4 fra Arbeidsutvalget
Fagligpolitisk sekretær/ansvarlig
(Fagforbundet, 2012)

Bakgrunnen for samarbeidsavtalen mener Mosti (2015) er relatert til administrasjonsutvalgene i kommunene. I mange kommuner hadde daværende Kommuneforbundet og Arbeiderpartiet formøter for å avklare alt av personalpolitikk før det ble tatt opp i kommune- og bystyrene, og dette resulterte i at Kommuneforbundet hadde solid innflytelse på sine medlemmers arbeidsgiver - kommunen (Mosti, 2015).

Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon

Fagforbundet har en «fast plass» i Arbeiderpartiets sentralstyre, som har vært normen siden 1979. Her har Jan Davidsen brukt Fagforbundet-hatten, og fremmet saker på vegne av forbundet (Mosti, 2015). Videre har Fagforbundet fast plass i Arbeiderpartiets kommunalpolitiske utvalg, der Mette Nord møter (Mosti, 2015). Fagforbundet inviterer til tider de ulike fraksjonene fra APs stortingsgruppe for å ta opp saker. Møtene er uformelt invitert til, men har en formell tone der budsjett og andre store saker tas opp (Mosti, 2015). Mosti (2015) er åpen om at møtene handler om både å pleie samarbeidet og sikre gjennomslag i Arbeiderpartiet for handlingsprogrammet til Fagforbundet. Videre skal Fagforbundet og Arbeiderpartiet sammen arrangere felles konferanser lokalt og i fylkene, mens én sentral konferanse arrangeres årlig.

Landsmøteinvitasjon

Fagforbundet inviterer sentrale Arbeiderpartipolitikere til sitt landsmøte som gjester, men gjestene har ingen formell funksjon. Det er sedvane at partileder eller statsminister, hvis partiet er i regjering, holder tale under landsmøtet (Mosti, 2015). Fagforbundets leder er også invitert til Arbeiderpartiets landsmøte som forbundsleder (Jota, 2014b), men møter i kraft av å være sentralstyremedlem i partiet.

Invitasjon til forbunds- og partimøter og konferanser

Det skal etter samarbeidsavtalen legges opp til at begge parter er representert på møter og konferanser der det er naturlig at partene deltar (Fagforbundet, 2012), og Mosti (2015) mener dette skjer ofte. Mosti (2015) er også opptatt av at dette skjer ofte fordi verdien av å kjenne hverandre er stor. Han er videre opptatt av at begge parter lytter til og påvirker hverandre. Arbeiderpartiet kan ha innflytelse på både beslutningsgrunnlag og beslutning i Fagforbundet i ulike saker, selv om dette skjer sjeldent (Mosti, 2015).

Dialoger, seminar og høringer

Fordi Fagforbundet allerede har så mange eksisterende samarbeidsarenaer synker behovet for å ha egne seminar og høringer med AP. Det foregår jevnlig dialoger med kontakt som kan variere fra flere ganger i uken til sjeldnere på saker som Fagforbundet er opptatt av å få gjennomslag for i Arbeiderpartiet (Mosti, 2015).

Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon

Mosti (2015) konstaterer at det ikke er et krav å være medlem eller tillitsvalgt i AP for å jobbe i Fagforbundet, men det er en fordel. Begrunnelsen er at de kjenner systemet, men Mosti (2015) vektlegger også det felles verdigrunnlaget mellom de to organisasjonene.

Uformelle møter

Mosti (2015) bekrefter at representanter fra de to organisasjonene også møtes uformelt. Det er naturlig at det forekommer uformelle møter mellom representanter fra de to organisasjonene, ettersom de har et stort felles nettverk og treffes ofte i arbeidssammenheng. Jota (2014b) bekrefter også dette.

Oversikt over organisatoriske bånd mellom Fagforbundet og AP (Mosti, 2015)

	Hvis ja, hva slags/hvilken?
Permanent samarbeidskomité	Ja Fagligpolitiske utvalg, både sentralt og lokalt.
Plass i LO/APs samarbeidskomité	Ja Fast plass i samarbeidskomiteen.
Midlertidige politiske samarbeidskomiteer	Ja Samarbeidskomiteer Fagforbundet og Arbeiderpartiet sitter i er i LO-regi oppnevnt av samarbeidskomiteen, og flere forbund er involvert.
Felles konferanser	Ja En årlig konferanse, og ulike fylkeskonferanser.
Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon	Ja Flere møter med alle ledd i partiet, fra partikontoret til Stortinget.
Invitasjon til partilandsmøtet	Ja Lederen av forbundet er også medlem i APs sentralstyre.
Invitasjon til partimøter, seminar og konferanser	Ja Etablert gjennom samarbeidsavtalen.
Dialoger, seminar og høringer	Ja Kontinuerlige dialoger om saker partene er opptatt av
Uformelle møter	Ja
Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon	Ja Ønske om partibakgrunn i administrasjonen for kontakt med AP.

6.2 Norsk Tjenestemannslag

Norsk tjenestemannslag (NTL) ble stiftet 31. oktober og 1. november i 1947. Hensikten var å samle alle statsansatte som ikke allerede var organisert i et LO-forbund. Helt fra starten var NTL sett på som et annerledesforbund, der industriansatte så på statsansatte som en privilegert gruppe (Messel og Jensen, 1997, 12 - 13).

Landsmøtet 1966 var en viktig arena for en lenge eksisterende debatt i forbundet. Den mye debatterte kontingenten var knyttet opp til de betente båndene mellom NTL og Arbeiderpartiet, og de to spørsmålene var nært knyttet til hverandre (Messel og Jensen, 1997,

157). Torvald Karlsen uttalte i samme tidsrom at det var behov for samarbeid med Arbeiderpartiet fra sak til sak, men at LO måtte utforme sin politikk uavhengig av partiet (Messel og Jensen, 1997, 158).

I en undersøkelse bestilt av Statstjenestemannskartellet, Kommuneforbundet og NTL publisert i 1969 kom det frem at bare 23 % av NTLs medlemmer støttet økonomisk bidrag til Arbeiderpartiets valgkamper, og motstanden var på 45 % (Norsk Gallup Institutt, 1969) Det var derimot et flertall for å jobbe opp mot alle politiske parti. Det var altså ikke et signal om avpolitisering av fagbevegelsen, men å redusere båndene til Arbeiderpartiet. Saken ble igjen tatt opp på landsmøtet i 1974. Argumentene mot det fagligpolitiske samarbeidet var vanskeligheten av å rekruttere nye medlemmer, at Arbeiderpartiet ikke lenger hadde monopol på å representere arbeidsfolk, at det var et brudd på prinsippet om frie og uavhengige fagforeninger og at en tilknytning til AP i regjeringsposisjon gjorde at LO og NTL ble sett på som arbeidsgiverens forlengede arm i statssektoren. Representant Ragnar Wold fra Velferdskontoret for Handelsflåten gikk så langt og kalte det et system som minnet mye om Øst-Europa (Messel og Jensen, 1997, 165). Debatten endte opp med et vedtak fremmet av landsstyret som støttet det fagligpolitiske samarbeidet med arbeiderpartiet med begrunnelsen at fagorganisasjonen alltid søkte politisk makt, og at et samarbeid med Arbeiderpartiet var nødvendig for å få til dette. Vedtaket gikk gjennom med et knapt flertall, og debatten har vært oppe på samtlige landsmøter siden (Messel og Jensen, 1997, 166 - 167).

6.2.1 Årene rundt 1973³

Forbundsstyremøtet 7. februar 1973 vedtok et samlet forbundsstyre å invitere faglig-politisk utvalg bestående av forbundene i LO og AP til NTLs forbundsstyre (Norsk Tjenestemannslag, 1973a). Møtet fant sted 28. mars, der LO-leder Tor Aspengren og sekretær for utvalget Esten Haaker møtte (Norsk Tjenestemannslag, 1973b). Møtet ga lite frukter til det faglig-politiske utvalget, da et enstemmig forbundsstyre vedtok 26. september 1973 å ikke gi noen bevilgning til arbeidet (Norsk Tjenestemannslag, 1973c). Personoverlapp eksisterte også i NTL, da sekretær Ruth Ryste ble innvilget permisjon fra NTL for å arbeide som politisk sekretær i Justisdepartementet (Norsk Tjenestemannslag, 1973d). Ryste hadde fremdeles tilgang til å møte i forbundsstyret etter at hun ble ansatt i Justisdepartementet (Norsk Tjenestemannslag,

³ NTLs medlemstall 1973: 28 374 (Messel og Jensen, 1997, 417)

1973d).

Fra forbundsstyret i 1973 ble to saker debattert kritisk mot Arbeiderpartiets politikk. Sakene gjaldt innsparing i forsvaret og skatteendringer, begge var saker som falt innunder forbundets saksområder. I begge tilfeller vedtok forbundsstyret å involvere LO for å påvirke AP i det NTL så på som riktig retning (Norsk Tjenestemannslag, 1973c, 1973d).

6.2.2 Årene rundt 2013⁴

NTL er opptatt av å ha kontakt med Arbeiderpartiet. Leirvaag (2014) trekker frem APs forståelse for hva som er politisk gjennomførbart i opposisjon, samt nærheten til Stortinget og kunnskapen om hva som kan bevegges, som begge er viktige for NTL. Videre kan AP hjelpe med å få frem spørsmål i Stortinget og i media. Leirvaag (2014) beskriver en gi- og ta-situasjon der NTL stiller med kunnskap og forståelse for problemområder til Arbeiderpartiet, men også andre parti, og skaper en interesse for sine saker. «[...] vi kan levere på det Arbeiderpartiet har behov for samtidig som vi har en inngang hvor vi kan levere og be om drahjelp der vi har behov for det. Det gjelder også andre politiske parti. Det gjelder å sy sammen et flertall for å bevege regjeringa.» (Leirvaag, 2014). Jota (2014b) understreker også at «samarbeidet med forbundene betyr veldig mye for Arbeiderpartiet i forhold til at vi har kunnskap om de som er nære de områdene de representerer. Det tror jeg er noe av styrken ved det faglig politiske samarbeidet, at vi har kontakter tett opp mot arbeidsplassene».

Samarbeidskomiteer

NTL hadde i 2013 ingen overlappende organisatoriske strukturer med Arbeiderpartiet, nedfelt i et vedtak fra 2005 (Leirvaag, 2014). Likevel har forbundet flere ulike bånd på inter-organisatorisk nivå. Gjennom LO-stat der NTL er et tungtveiende medlem, med om lag en tredjedel av medlemmene⁵, har forbundet en stemme inn i samarbeidskomiteen, og forbundet og Arbeiderpartiet møtes i flere ulike faglig-politiske fora innenfor de områder NTL organiserer medlemmer. Forbundsleder John Leirvaag (2014) har blant annet nevnt forsvaret, NAV og kultursektoren. Et fellestrekk for alle de faglig-politiske foraene er at flere LO-forbund er involvert, og at de er i LO-regi.

⁴ NTLs medlemstall 2013: (4. kvartal) 50 239 (Norsk Tjenestemannslag, 2010, 15)

⁵ Se tabell 3, LO Stat medlemstall 1.1.2015

Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon

Det har foregått møter mellom statsråd og forbundsleder Leirvaag i perioden 2010 – 2013, samt møter med partisekretæren i Arbeiderpartiet. «Det har ikke vært ofte, men det hender». (Leirvaag, 2014).

Landsmøteinvitasjon

Til NTLs landsmøte blir «gjerne sentrale statsråder og de som har ansvaret for arbeidslivspolitikken, pluss statsministeren som blir invitert. Det har fortsatt og kommer til å fortsette. Så har vi alltid partilederen når de ikke er i posisjon, pluss at vi gjerne også inviterer folk fra partikontoret. Det ligger fast.» (Leirvaag, 2014). Til Arbeiderpartiets landsmøte blir forbundslederne i LO invitert, uavhengig om forbundslederne er medlem av AP eller ikke (Jota, 2014b).

Invitasjon til forbunds- og partimøter, seminar og konferanser

NTL har i flere tilfeller invitert representanter fra Arbeiderpartiet til å holde innledninger ved ulike anledninger. Leirvaag (2014) nevner NTL-dagene som et av arrangementene som arrangeres årlig. Leirvaag trekker også frem kartellkonferansen arrangert av LO-stat, der enten statsråd, partileder eller en annen fra partiet alltid har deltatt. Hensikten bak disse møtene mener Leirvaag (2014) er å gi Arbeiderpartiet kunnskap og forståelse om sakene NTL er opptatt av, og både Trond Giske og Helga Pedersen besøkte i 2013 og 2014 forbundskontoret og forbundsstyret for å både gi opposisjonsperspektivet, samt å lytte til NTLs problemstillinger og forslag til løsninger. Arbeiderpartiet er opptatt av å akseptere invitasjoner de får til forbundenes fora, og Jota (2014b) nevner særlig landsstyremøter der de ofte blir invitert til å holde innledninger.

Dialoger, seminar og høringer

Det er dialoger mellom NTL og Arbeiderpartiet, og særlig i forbindelse med valg. Det handler om at politikerne skal få «en arena overfor våre medlemmer for å formidle politikk. Det er å pleie forholdet. Samtidig prøver vi å sette en agenda på de problemer vi ønsker å formidle.» (Leirvaag, 2014). Dette foregår i hovedsak lokalt og i mindre grad sentralt. Sentralt er hovedaktiviteten i LO- og LO-stat regi, der Leirvaag (2014) blant annet nevner LOs

frokostmøter. Her tas spesifikke saker opp og drøftes mellom fagforenings- og partimedlemmer på månedlig basis.

Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon

For å ha innflytelse inn i Arbeiderpartiet mener Leirvaag (2014) det er viktig med personoverlapp. «Hos de som jobber på samfunnspolitisk avdeling trenger jeg noen som har partibakgrunn i forhold til kontakter. [...] Der ligger det noen forutsetninger som vi gjerne vil oppfylle.» (Leirvaag, 2014). Leirvaag (personlig kommunikasjon, 23. april 2015) legger til at majoriteten av NTLs deltakere i dialogene med AP ikke er medlemmer i Arbeiderpartiet. At personoverlapp eksisterer er også nokså naturlig ut ifra premissene om at arbeidsbeskrivelser for de politiske og organisatoriske stillinger vil være nokså like, at erfaring fra den ene organisasjonen vil være verdifullt å trekke inn i den andre, og at verdigrunnet for begge organisasjonene samsvarer godt.

Uformelle møter

Under forutsetningene om at det eksisterer personoverlapp, at de ansatte møtes jevnlig på kurs, konferanser og andre ulike samlinger, samt at hovedkontorene ligger nær hverandre er det naturlig at ansatte i de respektive organisasjonene møtes uformelt. Finn Jota presiserer også fra partiets side at «vi har veldig mange andre møter også som går på å møtes mer uformelt – altså ikke gjennom agenda og eget møte, men at man sitter og drodler over politiske og faglige saker over en kaffe.» (Jota, 2014b).

Oversikt over organisatoriske bånd mellom NTL og AP (Leirvaag, 2014)

		Hvis ja, hva slags/hvilken?
Permanent samarbeidskomité	Nei	
Plass i LO/APs samarbeidskomité	Svakt indirekte	LO-stat har en plass i samarbeidskomiteen, der NTL er en tung aktør.
Midlertidige politiske samarbeidskomiteer	Indirekte	Samarbeidskomiteer NTL og Arbeiderpartiet sitter i er i LO-regi, og flere forbund er involvert.
Felles konferanser	Nei	
Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon	Ja	Det er møter i ulik frekvens med stortingsgrupper, statsråder (men da som statsråd og ikke representant for AP), samt partisekretæren.
Invitasjon til partilandsmøtet	Ja	
Invitasjon til partimøter, seminar og konferanser	Ja	Innenfor de sektorer NTL opererer i.
Dialoger, seminar og høringer	Indirekte	Etablerte dialoger på NAV, forsvar og kultur. Alt foregår i LO- eller LO-Stat regi.
Uformelle møter	Ja	
Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon	Ja	Ønske om partibakgrunn i forbundssekretærkorpset for kontakt med AP.

6.3 Fellesforbundet

6.3.1 Årene rundt 1973

LO-kongressen i 1973 skapte debatt om LOs politiske profil. Jern og Metall ønsket «sosialisme» inn i LOs formålsparagraf, med argumentasjonen fra forbundets nestformann Lars Skytøen «[...] det kan ikke – på grunn av vår allianse med Arbeiderpartiet – herske noen tvil om hvor LO står [...]» (Halvorsen, 1990, 294 - 295). Dette var et tydelig standpunkt fra forbundet om et sterkt samarbeid med partiet. På tidspunktet hadde de også allerede en fast plass i Arbeiderpartiets sentralstyre (Terjesen, 1997, 114). Forbundets betydelige

medlemstall⁶ ga tyngde i partiet, sammen med en bevilgning på 200 000 kr⁷ til APs valgkamp i 1973 (Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, 1974, 19 - 21). For å støtte opp om det særlige samarbeidet vedtok Jern og Metalls forbundsstyre 15. mai 1973 en uttalelse som understreket viktigheten av en Arbeiderpartiregjering og dets program, og ba forbundets medlemmer om å «gå aktivt inn i valgkampen og medvirke til at dette programmet kan bli praktisk politikk i kommende stortingsperiode. Dette gjør vi ved å slutte om Arbeiderpartiet i ved valget 9. og 10. september» (Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, 1973, 19 - 20). Valget resulterte i seier, og forbundsstyret mistet et medlem til Stortinget og et til finansdepartementet som politisk sekretær (Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, 1973, 37 - 38). Overgangene vitner om overlappende roller mellom de respektive organisasjonene. 18. desember samme år kom også nyvalgte handelsminister Jens Evensen (Ap) og orienterte om oljesituasjonen (Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, 1973, 46).

Det var ikke selvsagt for alle at Arbeiderpartiet skulle være forbundets eneste samarbeidspartner, særlig med bakgrunn i EF-striden og dannelsen av Sosialistisk Folkeparti. Ragnar Kalheim sto i spissen for et mindretall i forbundsstyret og fremmet i 1973 flere forslag som ble nedstemt til fordel for majoritetens ønske om et samarbeid kun med Arbeiderpartiet (Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, 1973).

6.3.2 Årene rundt 2013

Arbeiderpartiets sentralstyre

Lederen av Fellesforbundet har lang tradisjon for å velges inn i Arbeiderpartiets sentralstyre, og Bakke (2014) er klar på at dette er en del av samarbeidet. Han er også tydelig på at «Når du sitter der så må du ta et ansvar for Arbeiderpartiet. Men det du bringer med inn der er jo synspunkter og holdninger som kommer fra Fellesforbundet.» (Bakke, 2014). Jota (2014b) presiserer at «når du velges til sentralstyret så velges du ikke med bakgrunn i at du tilhører LO eller et forbund, du blir valgt inn som enkeltperson.». Tidligere har sentralstyremedlemmene fra fagbevegelsen vært representert fra sine respektive fylkesparti, likt som de øvrige kandidatene. Arbeiderpartiets valgkomité for landsmøtet 2015, ledet av

⁶ Medlemstall Norsk Jern og Metallarbeiderforbund desember 1973: 96 809 (Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, 1974, 8)

⁷ 200 000 kr i 1973 tilsvarte om lag 1 250 000 kr i 2014 justert for konsumprisindeksen.

Martin Kolberg, ønsker ifølge Larsen (personlig kommunikasjon, 3. mars 2015) å tydeliggjøre den faglige forankringen ved å presisere tilhørigheten i LO og de to respektive forbundene som er representert i Arbeiderpartiets sentralstyre.

Samarbeidskomiteer

Lederen av Fellesforbundet sitter i samarbeidskomiteen mellom LO og Arbeiderpartiet. Samarbeidskomiteen er en viktig møteplass for å diskutere de store sakene og linjene. Bakke (2014) presiserer at selv om samarbeidskomiteen ikke gjør vedtak av betydning utover hovedparolen 1. mai, så nedsettes komiteer som er med å legge grunnlag for beslutninger Arbeiderpartiet og LO gjør. I disse underkomiteene kan forbund som ikke sitter i samarbeidskomiteen bli invitert, og komiteene utarbeider i felleskap et grunnlag for hva både AP og LO bør mene om ulike sakfelt og problemstillinger.

Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon

Fordi Arve Bakke representerer Fellesforbundet både i Arbeiderpartiets sentralstyre og i samarbeidskomiteen gir han uttrykk for at Fellesforbundets synpunkter blir hørt. Men, «Hvis det er en sak som er viktig for oss tar vi kontakt med fraksjonen til Arbeiderpartiet på Stortinget. Hvis Arbeiderpartiet sitter i regjering så tar vi kontakt med politisk ledelse i det departement som AP måtte ha statssekretær.» (Bakke, 2014).

Landsmøteinvitasjon

Fellesforbundet inviterer en rekke gjester til sitt landsmøte, men av politiske parti er det kun Arbeiderpartiet som får invitasjon (Bakke, 2014). Fellesforbundet samarbeider med andre parti, men deltar ikke på andre partiers landsmøter, og det er fordi Fellesforbundet ikke har vedtatt et særlig samarbeid med andre parti enn Arbeiderpartiet (Bakke, 2014). Landsmøtet til Fellesforbundet vedtar også dette særlige arbeidet, og Bakke er helt klar på at «hvis man oppfører seg likedan mot alle andre, så er det ikke særlig samarbeid.» (Bakke, 2014). Lederen av Arbeiderpartiet blir også invitert til å holde innledning om den aktuelle politiske situasjonen (Bakke, 2014). Likevel er det slik at statsråder fra andre parti kan bli invitert for å innlede om en aktuell politisk situasjon, der Bakke (2014) nevner tidligere KrF-statsråd Jon Lilletun som innledet på landsmøtet i 1999, da et av hovedtemaene på landsmøtet var

kunnskap. Fellesforbundets leder blir også invitert som gjest til Arbeiderpartiets landsmøte, på lik linje med de resterende LO-forbundslederne (Jota, 2014b).

Invitasjon til forbunds- og partimøter, seminar og konferanser

Arbeiderpartiet deltar ofte på Fellesforbundets forbundsstyremøte, og Bakke (2014) trekker frem Jens Stoltenberg og Jonas Gahr Støre som begge innledet til debatt i 2014. For Fellesforbundet er det viktig å invitere Arbeiderpartiet der hensikten er at partiet skal lytte til de fora de er invitert til å innlede for (Bakke, 2014). Bakke (2014) ser på denne kontakten som demokratifremmende ved at beslutningstakerne lytter til frie og uavhengige organisasjoner. Forbundslederen mener Fellesforbundet blir sterkt lyttet til, fordi «vi tilfører Arbeiderpartiet kunnskap på de områder de ber om. Kunnskap som de mangler. Så føler de seg trygge når de tar standpunkt på noe» (Bakke, 2014).

Dialoger, seminar og høringer

Ved behov arrangeres det dialoger mellom forbund og parti, men fordi forbundslederen deltar i alle av Arbeiderpartiets sentrale fora og i tillegg inviterer partiet til flere sentrale møter i forbundet gir han uttrykk for at dialogen allerede er god og at det sjelden er nødvendig med ekstra dialoger (Bakke, 2014).

Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon

Likt som med NTL vil det eksistere noe personoverlapp mellom forbundets og Arbeiderpartiets sentrale organisasjon. Fordi forbundet har en nær kontakt med partiet ytret ikke Bakke (2014) samme behovet som Leirvaag med ansettelse av personer med tilknytning i partiet. Med utgangspunkt i personlig erfaring fra fagbevegelsen og politisk miljø, har jeg fått kjennskap til et stort antall personer som er og har vært aktive både i AP og fagbevegelsen, og har observert flere tilfeller av faktiske personoverlapp i mellom sentralorganisasjonen til AP og Fellesforbundet.

Uformelle møter

Gjennom de eksisterende båndene drøftet over er det også her naturlig å anta at uformelle møter finner sted mellom personer i begge organisasjonene. Personlig erfaring bekrefter også dette.

Oversikt over organisatoriske bånd mellom Fellesforbundet og AP (Bakke, 2014)

		Hvis ja, hva slags/hvilken?
Permanent samarbeidskomité	Nei	
Plass i LO/APs samarbeidskomité	Ja	Fellesforbundet representeres ved forbundsleder Arve Bakke i samarbeidskomiteen
Midlertidige politiske samarbeidskomiteer	Indirekte	Samarbeidskomiteer Fellesforbundet og Arbeiderpartiet sitter i er i LO-regi oppnevnt av samarbeidskomiteen, og flere forbund er involvert.
Felles konferanser	Nei	
Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon	Ja	Det er møter i ulik frekvens med stortingsgrupper, statsråder (men da som statsråd og ikke representant for AP), samt departement. Arbeiderpartiets ledelse inviteres jevnlig til Fellesforbundets forbundsstyremøter.
Invitasjon til partilandsmøtet	Ja	
Invitasjon til partimøter, seminar og konferanser	Ja	Innenfor de sektorer Fellesforbundet opererer i.
Dialoger, seminar og høringer	Ja	Det foregår, men i liten grad, fordi Fellesforbundet allerede er inkludert i partiets sentrale fora.
Uformelle møter	Ja	
Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon	Ja	I noen grad.

7 Analyse

- *I hvilken grad eksisterer det bånd mellom Fagforbundet, Fellesforbundet, Norsk Tjenestemannslag (NTL) og Arbeiderpartiet, og hvordan har disse båndene endret seg i fra årene 1973 til 2013?*

7.1 Fagforbundet

Fagforbundet er forbundet i studien som har sterkest grad av nærhet til Arbeiderpartiet. Forbundet har gjennom et langvarig kommunalpolitisk samarbeid med AP opparbeidet en tradisjon for jevnlig møter og representasjon og innflytelse inn i hverandres organisasjoner. Fagforbundet er det eneste av de tre forbundene som har en signert samarbeidsavtale, med de forpliktelser som følger av denne. Mosti (2015) er likevel tydelig på at det er samarbeidskomiteen mellom AP og LO som er det mest betydningsfulle båndet mellom de to organisasjonene. Dette kan være fordi AP møter med blant annet partileder i samarbeidskomiteen, mens i den faglig-politiske komiteen mellom AP og Fellesforbundet møter AP med en representant fra sentralstyret, to representanter fra kommunalfraksjonen på stortinget, leder av kommunalutvalget og kommunalpolitisk sekretær. Fagforbundet møter på sin side med fire fra arbeidsutvalget og fagligpolitisk sekretær. Fordelingen sier noe om de to organisasjonenes prioriteringer på kommunalpolitikk, der Fagforbundet møter med en topptung ledelse, mens AP ikke gjør det. Det er dog å forvente, ettersom kommunalpolitikk bare er en av APs mange politikkområder, mens det er blant de aller viktigste i Fagforbundet. Samarbeidsavtalen legger også opp til at både Fagforbundet og Arbeiderpartiet skal invitere hverandre til relevante konferanser og kurs. Dette legger opp til både kunnskapsutveksling, og ikke minst nettverksbygging og tettere bekjentskap mellom de to organisasjonene. Det er viktig for sentralorganisasjonene at det er godt samarbeidsklima lokalt for å forankre det tette samarbeidet sentralt.

Fagforbundet har også mange andre arenaer hvor forbundet møter partiet, blant annet med en «fast plass» i APs sentralstyre. Mosti (2015) mente Jan Davidsen brukte denne plassen godt for å fremme Fagforbundets interesser for Arbeiderpartiet, i motsetning til Jota (2014b) sitt perspektiv der representantene fra fagbevegelsen representerer fylkesparti og ikke fagbevegelse.

En interessant arena for politisk diskusjon Fagforbundet er alene om blant de tre

forbundene er middagene med APs stortingsgruppefraksjoner. Det er uformelle møter med et formelt preg, men det skrives ingen referat eller protokoll (Mosti, 2015). Det er vanskelig å fastslå betydningen av samtalerne fra disse middagene, men møtene gir utvilsomt en god mulighet for å påvirke den største fraksjonen i Norges lovgivende forsamling.

I et RCI-perspektiv kan Arbeiderpartiet opprettholde den eksisterende graden av nærhet til Fagforbundet fordi forbundet representerer en stor velgermasse for AP, der en av kjernevelgerne er en kvinne som jobber i et omsorgsyrke. Selv om Fagforbundet representerer et bredt spekter av ulike typer arbeid er helse og omsorg den største sektoren. Arbeiderpartiet kan derfor forvente mange velgere fra Fagforbundet, som igjen kan forvente reell innflytelse i partiet. Fagforbundet har også en bevisst tilnærming til å få Fagforbundets tillitsvalgte inn i politikken, og da hovedsakelig, men ikke utelukkende, i Arbeiderpartiet (Mosti, 2015). Fagforbundet prioriterer også valgkamp. Selv om en skulle løfte frem egne kandidater vil også partiet tjene på forbundets valgkamp som en helhet.

I et HI-perspektiv der man er opptatt asymmetriske maktforhold er det betimelig at Fagforbundet er fornøyd med nærheten opp mot AP (Mosti, 2015), mens NTL kunne ønske økt grad av nærhet (Leirvaag, 2014). Selv om NTL er et av LOs største forbund er Fagforbundet nesten syv ganger så stort i medlemsmasse og organiserer om lag en tredjedel av LOs totale medlemmer. Videre mener Leirvaag (2014) kontakten er bedre i opposisjon, mens Mosti (2015) mener den er nok så lik. Det kan tolkes som at AP prioriterer Fagforbundet over NTL til enhver tid, og når partitoppene har mer tid i opposisjon bruker de den til å pleie båndene til de resterende forbundene – deriblant NTL. Selv om NTL er et stort forbund i LO-sammenheng, forblir det lite sammenlignet med Fagforbundet.

I grad av nærhet ender Fagforbundet opp i kategorien Alliance fordi de har flere interorganisatoriske bånd, med et snev av integrasjon. Dette er fordi Fagforbundet har en styreplass i flere av APs organer, deriblant kommunalutvalget, sentralstyret og landsmøtet. Videre presenterte Mosti (2015) samarbeidet og oppfordringen av påtagelse av tillitsverv i AP som en form for videreføring av det tidligere kollektive medlemskapet.

7.2 Norsk tjenestemannslag

NTL søker makt og gjennomslag gjennom politiske parti, men er opptatt av å ikke ha et formelt samarbeid med noen av partiene. Av alle partiene er det likevel i hele perioden Arbeiderpartiet som har ligget nærest. Både fra et RCI- og HI-perspektiv kan noe av

forklaringen i dette ligger i debatten om økt kontingent fra landsmøtet i 1974, der argumentene mot tilknytning opp mot ett parti var vanskeligheten av å rekruttere nye medlemmer, medlemmenes ulike partipreferanser, at Arbeiderpartiet ikke lenger hadde monopol på å representere arbeidsfolk, samt AP som arbeidsgiver i regjeringsposisjon. Sistnevnte vil bli behandlet i et eget underkapittel.

I sammenligning med de to øvrige forbundene i studien kan også noe av grunnen til mindre nærhet mellom NTL og AP ligge i demografi og utdanningsnivå. Fordi NTLs medlemmer arbeider i sektorer der høyere akademisk utdanning er mer vanlig, som i departement og utdanningsinstitusjoner, og mennesker med høyere utdanning i mindre grad stemmer Arbeiderpartiet (se blant annet Aardal et al., 2003; Berglund, Reymert og Aardal., 2011), kan en da anta at en av grunnene til at NTL har svakere tilknytning til AP sammenlignet med Fagforbundet og Fellesforbundet fordi NTLs medlemmer i større grad har andre partipreferanser.

NTL er det forbundet i studien som har vært mest kritisk til samarbeid med Arbeiderpartiet gjennom hele perioden som er undersøkt. Det er likevel et samarbeid tilstede, men dette er preget av hyppig bruk av LO- og LO Stat-paraplyen, og mindre direkte kontakt. Bruken av LO- og LO Stat-paraplyen gir en mulighet for å unngå direkte samarbeid med parti, men likevel ha viktig kontakt. Fordelen er at forbundet selv ikke binder seg opp til forpliktelser til Arbeiderpartiet som et prinsipp for NTL, men at organisasjonene forbundet hører under gjør det. Eksempler på arbeid i paraplyer er sammensetninger av arbeidsgrupper der flere forbund er inkludert, som innen forsvaret med Offiserforbundet og Fellesforbundet, innenfor NAV med Fagforbundet og Fellesorganisasjonen (FO), og innen kultur der Musikernes Fellesorganisasjon (MFO) er involvert. I de tilfeller der en sentral arbeiderpartirepresentant er invitert til NTLs fora, er det som oftest i kraft av å inneha et offentlig verv som komitéleder på Stortinget, statsråd, statssekretær eller statsminister. Da kan en stille seg bak øving av politisk makt uten å direkte knytte det opp til et samarbeid med et parti. Det blir heller sett på som å jobbe politisk for å få gjennomslag for de sakene som er viktige for sine medlemmer. Det hender også at sentrale arbeiderpartitillitsvalgte blir invitert i kraft av sin partitilhørighet, men da er det uforpliktende og for å belyse en politisk situasjon sett fra politikernes side, som vil kunne hjelpe NTL til å videre arbeide for politisk gjennomslag for sine saker.

Leirvaag (2014) er opptatt av å ha god dialog med partiet, og skulle gjerne ønske at samarbeidet var tettere. Flere av debattene i forbunds- og landsstyre i 1973 kan tyde på det

var et ønske om nærere samarbeid med AP i NTLs politiske ledelse enn hva debattene på landsmøtene i tiåret reflekterte. Empirien over konstaterer at denne kulturen fremdeles eksisterer i dag. Hvorvidt dette skyldes en aktiv rekruttering av AP-vennlige inn i sentrale verv, eller om kulturen i sentralorganisasjonen oppfordrer til det er vanskelig å si.

NTL forsøker å oppnå forståelse av sine saker inn til AP både for at partiet skal ha god faglig forståelse av problemstillinger NTL ønsker å belyse, samt at disse problemstillingene skal prioriteres og løses i Storting og Regjering. Videre ønsker NTL råd om hvordan en kan gå frem for å fremheve problemstillingene i politikken, og her har Arbeiderpartiet god kunnskap.

At NTL har svakest grad av nærhet til AP av de tre undersøkte forbundene kan delvis forklares både ut ifra medlemmenes utdanning og andre demografiske faktorer som igjen er en indikasjon på stemmegivning, samt at AP i regjering gir partiet en rolle som arbeidsgiver.

NTLs grad av nærhet til Arbeiderpartiet kan karakteriseres som et uformelt partnerskap fordi de ikke har direkte inter-organisatoriske bånd med partiet, men har kontakt på jevnlig basis.

7.3 Fellesforbundet

Fellesforbundet har i likhet med Fagforbundet både plass i Arbeiderpartiets sentralstyre og i LO og APs samarbeidskomité. Fellesforbundet har ingen formell samarbeidsavtale, men har det Bakke (2014) kaller et «særlig samarbeid». I dette særlige samarbeidet ligger det blant annet at AP blir invitert til ulike møter hos Fellesforbundet, fra forbundsstyre til landsmøte. Fellesforbundet skal samarbeide med alle parti, men forbundet takker høflig nei til invitasjoner til alle politiske parti sine landsmøter utenom Arbeiderpartiet sitt. Bakke (2014) karakteriserer det som et ekteskap: «du kan ikke være gift med én og springe rundt med ti andre på samme måte.».

Fellesforbundet og Arbeiderpartiet har en svært ulik fremstilling av forbundets plass i partiets sentralstyre. Der Jota (2014b) sier det er en tradisjon at LO er representert i sentralstyret, men vil ikke gå med på at LO, Fellesforbundet og Fagforbundet har en «fast plass». Bakke (2014) på den andre siden mener denne plassen er en del av det «særlige samarbeidet». Det kan tyde på at AP har snudd i denne fremstillingen fra 2014 til 2015 etter valgkomiteen til APs sentralstyre la frem Arve Bakke som representant for Fellesforbundet (Arbeiderpartiet, 2. mars 2015). Dette er et godt eksempel på at graden av nærhet mellom

forbund og parti varierer noe over tid.

Mye avhenger av forbundsleder i Fellesforbundet for et godt samarbeid mellom AP og forbundet. Dette er fordi det bare er forbundsleder som møter i samarbeidskomiteen og i APs sentralstyre, og mye makt ligger på én person. Det vil også si at viktigheten av båndene, og da også graden av nærhet mellom forbund og parti i stor grad avhenger av at lederen som innehar disse vervene klarer å forfekte Fellesforbundets prioriteringer inn mot AP. Det er forventet at Arve Bakke, som har ledet forbundet i åtte år, vil trekke seg på landsmøtet oktober 2015. En ny forbundsleder vil måtte bygge opp tillit hos APs ledelse, og dette kan ha påvirkning på Fellesforbundets gjennomslagskraft i forbundet. Forbundslederen sier det med egne ord: «Samarbeid i seg selv må skapes gjennom tillit. Blir tilliten brutt har det ingen ting å si hvilke former for samarbeid som er vedtatt.» (Bakke, 2014).

Rational Choice institusjonalismens teoretiske forventninger tilsa at Fellesforbundet skulle redusere antall bånd opp mot Arbeiderpartiet. Resultatene fra denne studien motstrider dette delvis, men det skal likevel poengteres at møtene mellom Fellesforbundet og Arbeiderpartiet skjer ved behov, og det eksisterer ikke faste møter mellom partene utover lederens oppmøte i samarbeidskomiteen og APs sentralstyre.

Fellesforbundets grad av nærhet til AP kan karakteriseres som allianse, fordi de har jevnlig kontakt og inter-organisatoriske bånd som fastsettes av det «særlige samarbeidet», som blant annet jevnlig møter i LO og APs samarbeidskomité og plass i sentralstyret.

7.4 Arbeiderpartiet

I LO er det per 2015 24 forbund, som alle har mer eller mindre kontakt med Arbeiderpartiet, og i varierende grad andre politiske parti. I forbundene undersøkt i denne studien er det særlig Fagforbundet og Fellesforbundet som har stor grad av nærhet til AP med samarbeidsavtale og særlig samarbeid. Dette gjør at AP må forholde seg til mange fler forbund enn hva forbundene må forholde seg til parti. Denne skjeve fordelingen i det faglig-politiske samarbeidet må tas inn i vurderingen av hvordan samarbeidet prioriteres.

7.4.1 Arbeiderpartiet som arbeidsgiver i stat og kommune

Spørsmålet om hvorfor Fagforbundet og NTL har relativt store forskjeller i grad av nærhet til AP mener Mosti (2015) kan besvares gjennom den historiske innflytelsen i kommunenes administrasjonsutvalg. NTL ikke hatt samme mulighet til å påvirke staten som arbeidsgiver

som Fagforbundet har påvirket kommunene som arbeidsgiver. Ved at Fagforbundets makt i disse utvalgene er blitt svekket de siste 30 årene ville RCI-teoretikere mene nærheten mellom forbund og parti også hadde blitt svekket. Mosti (2015) mener derimot at graden av nærhet mellom forbund og parti har blitt styrket, med unntak av en periode på 1990-tallet, der Fagforbundet var uenige i flere av AP-regjeringens vedtak. Mosti (2015) nevner salget av Telenor som et konkret eksempel.

En RCI-modell vil tilsi at NTL vil kunne øke nærheten mellom forbund og parti i opposisjonsperioder, noe Leirvaag (2014) mente er riktig. Dette beskrives ytterligere under.

7.4.2 Sammenheng mellom valgopplutning og grad av nærhet?

Kostandene av samarbeidet i et RCI-perspektiv vil særlig være store for NTL når Arbeiderpartiet er i regjering, da forskjellen mellom Arbeiderpartiet som arbeidsgiver og Arbeiderpartiet som politisk samarbeidspartner ikke oppleves som åpenbar. Dette kan være en av forklaringsfaktorene for hvorfor Leirvaag og Bakke opplever nærheten større i opposisjonsperioder (Bakke, 2014; Leirvaag, 2014), sammen med at APs sentrale tillitsvalgte har mer tid til å bygge allianser når de ikke bygger landet. Mosti (2015) mener på den andre siden at kontakten er jevn uten merkbare forskjeller mellom AP i posisjon og opposisjon. Dette kan være en indikasjon på både APs og Fagforbundets tunge faglig-politiske prioriteringer som underbygges av samarbeidsavtalen og den hyppige frekvensen av kontakt.

Arbeiderpartiet har gitt signaler om at de ønsker økt grad av nærhet i opposisjonsperioder, der det siste eksempelet er valgkomiteens innstilling til nytt sentralstyre, der fagbevegelsens kandidater er spesifikt nevnt ved forbund- og LO-tilhørighet (Arbeiderpartiet, 2015). Arbeiderpartiet har mer å tjene på samarbeid i opposisjon enn i posisjon, fordi tiden kan brukes på å bygge tillit hos forbundenes medlemmer. Disse medlemmene er en betydelig del av Norges stemmeberettigede, og å fremme saker som er populære hos fagbevegelsen uten å måtte stå til rette for det gjennom regjeringsvedtak i nær fremtid vil kunne gi økt popularitet.

7.5 Endring i bånd mellom forbund og parti over tid?

Samtlige av intervjuobjektene mente båndene mellom forbund og parti ikke har endret seg i nevneverdig grad fra 1970-tallet til 2010-tallet. Gjennom hele 1970-tallet opererte flere

forbund med lokalt kollektivt medlemskap, deriblant Kommuneforbundet og Jern og Metall, men ikke NTL. Dette gjorde graden av nærhet lokalt noen steder kunne være veldig sterk. Det må poengteres at selv om en var kollektivt innmeldt i Arbeiderpartiet som medlem av Kommuneforbundet eller Jern og Metall, betød det ikke nødvendigvis at en var et aktivt deltakende i partiet. Bakke (2014) mener at det fremdeles eksisterer noen mindre industrisamfunn der en ikke ser en nevneverdig forskjell mellom Fellesforbundet og Arbeiderpartiet.

Forbundsledelsen gir inntrykk av at bortfallet av det kollektive medlemskapet ikke har gitt et stort utslag i de sentrale organisasjonene. Det kan være at det i noen tilfeller har gitt økt bevissthet på å opprettholde de eksisterende båndene mellom forbund og parti, og at dette kan være en forklaring på hvorfor Mosti (2015) mener graden av nærhet er styrket. Katz og Mair (1995) predikerte i et RCI-perspektiv en svekket nærhet mellom samtlige forbund og AP over tid, gjennom styrket økonomisk selvstendighet i Arbeiderpartiet. Denne selvstendigheten ville igjen føre til at AP ikke trengte å gi forbundene samme grad av politisk gjennomslag.

Den relative forskjellen mellom forbundene har endret seg noe over tid. I MSSD-designet var målet å analysere forbundene individuelt for så å sette dem opp mot hverandre. Graden av nærhet mellom Fagforbundet og Arbeiderpartiet har styrket seg mest, med fast plass i APs sentralstyre, samarbeidsavtale og jevnlig møter. Fellesforbundet, der Jern og Metall tidligere har hatt en dominerende plass, og tidligere eneste forbund med fast plass i APs sentralstyre har relativt sett opp mot Fagforbundet redusert graden av nærhet opp mot Arbeiderpartiet. De to forbundene er likevel utvilsomt de som har mest kontakt med AP av de tre forbundene studert, og trolig mest av alle LOs forbund. De to partiene er også LOs desidert største. I spørsmålet om hva som forklarer graden av nærhet til Arbeiderpartiet gir det gir det mening å se på indikatorer som størrelse på forbund, stivhengighet, medlemmenes sosiale bakgrunn, forbundsledelse og sektorene forbundene organiserer i. Alle forbund har en ulik historie, størrelse og grunner til samarbeid, og det må behandles individuelt, og det gir lite mening å sammenligne historiene i et MSSD-design. Historien er likevel viktig i analysen av forbundenes grad av nærhet til Arbeiderpartiet, som beskrevet over.

Det er noen karakteristika som kan trekkes frem blant indikatorene over. Det er for eksempel trolig ikke tilfeldig at det er de to største forbundene som har «fast plass» i APs sentralstyre. I interimperioden mellom LOs kongress og APs ekstraordinære landsmøte i juni 2014, der AP ikke kunne velge inn en uvalgt LO-leder, gikk valget på forbundsleder Trine Lise Sundnes, medlem av samarbeidskomiteen og leder for Handel og Kontor – LOs tredje

største forbund. Videre kan det være en sammenheng mellom de ulike sektorene og deres demografiske sammensetning. Fellesforbundet er gjerne forbundet med den klassiske arbeiderklassen som tømrere, rørleggere etc. Fagforbundet er gjerne forbundet med omsorgsykker i offentlig sektor. Disse yrkesgruppene har hatt tradisjon for å stemme Arbeiderpartiet ved valg. NTL på den andre siden har i større grad universitetsutdannede statsansatte som i mindre grad stemmer Arbeiderpartiet. Ikke bare gir dette legitimitet til Fagforbundets og Fellesforbundets grad av nærhet til AP, men det gir også AP en mulighet til å pleie store og viktige velgerbaser gjennom kontakten. Videre har forbundenes ledelse utvilsomt noe å si. Personlige egenskaper ved en leder vil kunne påvirke samarbeidsklimaet med hvem som helst, og i dette tilfellet Arbeiderpartiet. Dette er en indikator som ikke er målt i denne studien, og ligger som en endogen udefinerbar størrelse. Lederens personlige egenskaper kan knyttes opp til grad av tillit, som Bakke (2014) fremhevet som viktig mål i graden av nærhet mellom forbund og parti.

8 Konklusjon

Båndene mellom Fagforbundet, Fellesforbundet, Norsk Tjenestemannslag og Arbeiderpartiet eksisterer som vist i tabell 4, og har gjort det gjennom hele perioden studien har hatt som mål å belyse. Båndene påvirkes av både forbundenes størrelse, historiske elementer og yrkessektorers utfordringer for de respektive forbund. Fagforbundet har sterkest grad av nærhet med en sterk allianse, og NTL har svakest grad av nærhet karakterisert som uformelt partnerskap. Fellesforbundet har også en allianse, men har ikke en egen samarbeidsavtale som gjør nærheten noe svakere enn Fagforbundet. Fellesforbundet har likevel et «særlig samarbeid», som en uformell forståelse av at det er Arbeiderpartiet de skal samarbeide med. Graden av nærhet varierer noe over tid mellom samtlige forbund og Arbeiderpartiet, og synes å avhenge både av politiske og samfunnsmessige uenigheter mellom forbund og parti, samt av om partiet er i posisjon eller opposisjon.

Antall medlemmer hos de respektive forbundene virker å være av stor betydning for hvor sterk graden av nærhet er mellom forbund og parti. Dette er kjent fra LO der «kjøttvekta», altså hvor mange medlemmer forbundet har i ryggen, kan spille en viktig rolle i ulike valg. At de to største forbundene i studien også representerer grupper av APs kjernevelgere er nok med å bidra til at disse har sterke og vedvarende bånd til partiet. Historien til de ulike forbundene er utvilsomt også viktig, som Fagforbundets lokale samarbeid med Arbeiderpartiet i kommunalpolitikken var en viktig bidragsyter til den sentrale alliansen som eksisterer i dag.

Det er viktig å påpeke at antall bånd eller møtefrekvens ikke alltid samsvarer med hvor stor gjennomslagskraft forbundet har i partiets politikktutvikling, men det gir likevel et signal om hvorvidt forbundet har partiets øre eller ikke. Noen bånd er utvilsomt viktigere enn andre. Mosti (2015) trekker frem LO og APs samarbeidskomité. Et møte mellom tillitsvalgte som til sammen representerer om lag 900 000 medlemmer og ledelsen i Norges største parti kan bære store frukter dersom samarbeidsklimaet er godt.

Det er tydelig at også tillit er viktig for betydningen av de ulike båndene, og tillit avhenger av personlige egenskaper ved ledelsen i de respektive forbundene og i Arbeiderpartiet. Betydningen av det å anerkjenne hverandre som samfunnsaktører, og den respekten som følger av dette er like viktig.

Arbeiderpartiets organisatoriske utvikling synes ikke å ha beveget seg så langt mot kartellpartiets idealtipe som Katz og Mair (1995) predikerer. Utviklingen synes i hvert fall

ikke å ha påvirket graden av nærhet mellom forbund og parti fra 1970-tallet til i dag nevneverdig. Hvis en ser på valgkampstøtten fra LO til Arbeiderpartiet har den steget heller enn sunket, i strid med tesens forventning. Samtidig kan man se på tallene relativt sett opp mot LOs totale økonomi som har blitt styrket i takt med medlemsveksten. Hvis en da velger å se på valgkampstøtten som en prosentmessig andel av LOs budsjett vil det heller være en reduksjon enn økning i valgkampstøtte.

Spørsmålet om Arbeiderpartiet som arbeidsgiver besvares best i et HI-perspektiv, der samarbeidet ble vesentlig styrket da AP-politikere og kommuneforbundets tillitsvalgte i kommunene fant sammen i en allianse for å styrke sine velgeres og medlemmers posisjon i det kommunale apparatet. Selv om dette ikke er like bærende i dag har samarbeidet fortsatt og videreutviklet seg (Mosti, 2015).

Studien kan også konkludere med at forskjellen på AP i posisjon og opposisjon er utslagsgivende hva gjelder grad av nærhet mellom parti og forbund. Forskjellen synes å være større i forhold til mindre forbund enn de største. Det kan være partiets prioritering av ressursene der store ressurser går inn i arbeidet med å styre landet i posisjon, mens frigjorte ressurser i opposisjon kan benyttes på alliansebygging i blant annet LOs forbund. Forbundene som merker minst til fluktuasjonene er Fagforbundet og Fellesforbundet. Dette kan være både fordi de er så store og viktige for APs velgerbase, men også fordi de har både samarbeidskomiteen mellom LO og AP, samt plass i APs sentralstyre og da uansett møtes jevnlig. For NTL som ikke har fast representasjon i de to organene oppleves forskjellen mellom posisjon og opposisjon som større.

Basert på funnene denne oppgaven presenterer i kapittel 6 og 7 konkluderer studien med at graden av nærhet mellom de undersøkte LO-forbundene og AP har styrket seg i perioden 1973 til 2013. Det er et avvik sett opp mot Allerns funn om redusert grad av nærhet mellom AP og LO beskrevet i kapittel 2. Bakgrunnen for dette kan være flere. En grunn kan være at samarbeidet har gjort et skift fra hovedsammenslutning til enkeltforbund, en annen grunn kan være at informantene har overvurdert det faglig-politiske samarbeidet, eller det kan være en kombinasjon av de to.

Denne studien har avdekket noen interessante spørsmål som kan være gjenstand for videre studier. Et av disse er i hvilken grad partikontakten flyttes fra LO sentrale organisasjon til LOs forbund, og hvilke implikasjoner dette eventuelt kan ha for LO som hovedsammenslutning og maktfaktor. Hvis antakelsen over stemmer vil det være interessant å se på hvorfor dette skiftet forekommer. En hypotese kan være at det er økte interne

dragkamper mellom forbundene i LO om synlighet og nye medlemmer, og at også LO og dets forbund går fra en kollektiv- til en individualistisk tankegang på aggregert nivå.

Et annet spørsmål er hvilken grad av innflytelse forbundene får ved å ivareta og styrke de organisatoriske båndene mellom forbund og parti. I den grad en kan kvantifisere politisk gjennomslag for forbundene opp mot AP sett i sammenheng med hva forbundet gir av organisatorisk, økonomisk og faglig støtte, vil man kunne foreslå en nytte/kostnadsmodell på hvor mye det å få politisk gjennomslag koster forbundene i ulike innsatsfaktorer. Dette handler ikke om å kjøpe setninger inn i et politisk manifest, men å kjempe frem forbundenes egne prioriteringer i Arbeiderpartiets aktive politikk.

Litteraturliste

- Aardal, B., Valen, H., Karlsen, R., Kleven, Ø., Normann, T.M. (2003) *Valgundersøkelsen 2001*. Oslo – Kongsvinger, Statistisk sentralbyrå.
- Aarvaag Stokke, T. (2009) Norsk Kommuneforbund. *Store Norske Leksikon* [Internett].
Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Norsk_Kommuneforbund> [Lest 14.02.2015]
- Adcock, R., Collier, D. (2001) Measurement Validity: A Shared Standard for Qualitative and Quantitative Research. *American Political Science Review*, 95, s. 529–546.
- Aesop (2009). *Aesop's Fables*. Maryland, Wildside Press LLC.
- Allern, E.H. (2010) *Political Parties and Interest Groups in Norway*. Colchester, ECPR Monographs. European Consortium for Political Research.
- Allern, E.H., Aylott, N., Christiansen, F.J. (2010) Scenes from a Marriage: Social Democrats and trade unions in Scandinavia. *CVPA Working Paper February 2010*. København, University of Copenhagen.
- Allern, E.H., Aylott, N., Christiansen, F.J. (2007) Social Democrats and trade unions in Scandinavia: The decline and persistence of institutional relationships. *European Journal of Political Research* 46, s. 607–635.
- Allern, E.H., Bale, T. (2012) Political parties and interest groups. Disentangling complex relationships. *Party Politics*, 18, s. 7–25.
- Anckar, C. (2008) On the applicability of the most similar systems design and the most different systems design in comparative research. *International Journal of Social Research Methodology* 11, s. 389–401.
- Andersen, S.S. (2006) Aktiv informantintervjuing. *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* s. 278 – 298.
- Arbeiderpartiet (02. mars 2015) *Arbeiderpartiets valgkomitéinnstilling 2015* [Internett], Arbeiderpartiet. Tilgjengelig fra:
<<http://www.arbeiderpartiet.no/Aktuelt/Partiet/Innstilling-til-nytt-sentralstyre2>> [Lest 12. mars 2015]
- Aspinwall, M.D., Schneider, G. (2001) *The Rules of Integration: Institutional Approaches to the Study of Europe*. Manchester, Manchester University Press.
- Aspinwall, M.D., Schneider, G. (2000) Same Menu, Separate Tables: The Institutional Turn in Political Science and the Study of European Integration. *European Journal of Political Research*, 38, s. 1 – 36.

- Bakke, A. (2014) *Intervju med Arve Bakke*. 3. april 2014
- Berglund, F., Reymert, I.S., Aardal, B. (2011) *Valgundersøkelsen 2009*. Oslo – Kongsvinger, Statistisk sentralbyrå.
- Berry, J.M. (2002) Validity and Reliability Issues in Elite Interviewing. *Political Science and Politics* 35, s. 679 – 682.
- Bryman, A. (2004) *Social Research Methods*. Oxford, Oxford University Press.
- Det Norske Arbeiderparti (1973) *Protokoll over forhandlingene på et 45. ordinære landsmøte 27. - 30. mai 1973 i Oslo*. Oslo, Aktietrykkeriet.
- Duverger, M. (1972) *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State*. London, Methuen.
- E24, (18. april 2015) *Ny Ap-ledelse klare til valget* [Internett], E24. Tilgjengelig fra: <http://e24.no/makro-og-politikk/ny-ap-ledelse-klare-til-valget/23437216> [Lest 21. april 2015]
- Fagforbundet, (2015) *Sterkere med enn uten* [Internett], Fagforbundet. Tilgjengelig fra: <http://www.fagforbundet.no/om-fagforbundet/> [Lest 14. februar 2015]
- Fagforbundet, (20. september 2012) *Samarbeidsavtalen mellom Fagforbundet og Arbeiderpartiet* [Internett], Fagforbundet. Tilgjengelig fra: http://www.fagforbundet.no/om-fagforbundet/Samfunnsomraadet/?article_id=96380 [Lest 8. april 2015]
- Gerring, J. (2007) *Case Study Research - Principles and Practices*. New York, Cambridge University Press.
- Green, D.P., Shapiro, I. (1994) *Pathologies of Rational Choice Theory : A Critique of Applications in Political Science*. New Haven and London, Yale University Press.
- Hall, P.A., Taylor, R.C.R. (1996) Political Science and the Three New Institutionalisms*. *Political Studies* 44, s. 936–957.
- Halvorsen, T. (1990) *Jern og Metall 100 år 1940 - 1991*. Larvik, Tiden Norsk Forlag.
- Heidar, K., Saglie, J. (2002) *Hva skjer med partiene?* Oslo, Gyldendals Norsk Forlag.
- Jota, F. (2014a) *Retningslinjer for Faglig politisk samarbeid*. Upublisert. Arbeiderpartiet.
- Jota, F. (2014b) *Intervju med Finn Jota*. 12. mars 2014
- Katz, R.S., Mair, P. (1995) Changing Models of Party Organization and Party Democracy. The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics* 1, s. 5–28.
- King, G., Keohane, R.O., Verba, S. (1994) *Designing Social Inquiry: Scientific Inference in Qualitative Research*. New Jersey, Princeton University Press.

- Kirchheimer, O. (1966) *The Transformation of West European Party Systems*. I:
LaPalombara, J., Weiner, M. red. *Political Parties and Political Development*.
Princeton, New Jersey, Princeton University Press.
- Landsorganisasjonen i Norge (2009) *Protokoll fra den 32. ordinære kongress 2009*.
Kongressens vedtak 2009. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Landsorganisasjonen i Norge (2005) *Protokoll fra den 31. ordinære kongress 2005*.
Kongressens vedtak 2005. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Landsorganisasjonen i Norge (2001) *Protokoll fra den 30. ordinære kongress 2001*.
Kongressens vedtak 2001. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Landsorganisasjonen i Norge (1997) *Protokoll fra den 29. ordinære kongress 1997*.
Kongressens vedtak 1997. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Landsorganisasjonen i Norge (1993) *Protokoll fra den 28. ordinære kongress 1993*.
Kongressens vedtak 1993. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Landsorganisasjonen i Norge (1977) *Protokoll fra den 24. ordinære kongress 1977*.
Kongressens vedtak 1977. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Landsorganisasjonen i Norge (1973) *Protokoll fra den 23. ordinære kongress 1973*.
Kongressens vedtak 1973. [Internett] Tilgjengelig fra:
<[http://www.arbark.no/Digitale dokumenter kongressprotokoller LO.htm#nil](http://www.arbark.no/Digitale_dokumenter_kongressprotokoller_LO.htm#nil)> [Lest
5. januar 2015]
- Larsen, E. (eva.amble-larsen@stortinget.no), 3. mars 2015. *Spørsmål angående innstilling til
nytt sentralstyre i AP*. E-post til V. Hovland (vidarhovland@gmail.com).

- Leirvaag, J. (jl@ntl.no) 23. april 2015. *Sitatsjekk intervju 3. mars 2014*. E-post til V. Hovland (vidarhovland@gmail.com).
- Leirvaag, J. (2014) *Intervju med John Leirvaag*. 3. mars 2014.
- Levy, J.S. (2008) Case studies: Types, designs, and logics of inference. *Conflict Management and Peace Science* 25, s. 1–18.
- Lund, T. (2002) *Innføring i Forskningsmetodologi*. Oslo, Unipub forlag.
- Messel, J. (1997) *Samling og strid: Norsk tjenestemannslag 1947-1997*. Oslo, Tiden Norsk Forlag.
- Mosti, G. (2015) *Intervju av Geir Mosti*. 7. april 2015
- Norsk Gallup Institutt (1969) *Gallups spesialundersøkelser: Statstjenestemanskartellet og Norsk Kommuneforbund 1967-1968*. Oslo, Norsk Gallup Institutt.
- Norsk Jern og Metallarbeiderforbund (1974) *Beretning om forbundets virksomhet 1973*. Oslo, Aktietrykkeriet.
- Norsk Jern og Metallarbeiderforbund (1973) *Norsk Jern og Metallarbeiderforbund, Forbundsstyreprotokoll 1973*. Oslo, Norsk Jern og Metallarbeiderforbund.
- Norsk Kommuneforbund (1974) *Beretning om forbundets virksomhet 1972/1973*. Oslo, Haakon Arnesen A/S.
- Norsk Tjenestemannslag (1973a) *NTL forbundsstyreprotokoll 7. februar 1973*. Oslo, Norsk Tjenestemannslag.
- Norsk Tjenestemannslag (1973b) *NTL forbundsstyreprotokoll 28. mars 1973*. Oslo, Norsk Tjenestemannslag.
- Norsk Tjenestemannslag (1973c) *NTL forbundsstyreprotokoll 26. september 1973*. Oslo, Norsk Tjenestemannslag.
- Norsk Tjenestemannslag (1973d) *NTL forbundsstyreprotokoll 21. november 1973*. Oslo, Norsk Tjenestemannslag.
- Norsk Tjenestemannslag (2010) *Organisatorisk beretning 2010* [Internett] Tilgjengelig fra: http://medlem.ntl.no/ikbViewer/Content/124094/Sak3_org_beretninger_301014.pdf [Lest 19. februar 2015]
- NRK (2000) *NHS ut av YS*. [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/norge/nhs-ut-av-ys-1.513711> [Lest 14. februar 2015]
- Öberg, P., Svensson, T., Christiansen, P.M., Nørgaard, A.S., Rommetvedt, H., Thesen, G. (2011) Disrupted exchange and declining corporatism: Government authority and interest group capability in Scandinavia. *Government and Opposition* 46, s. 365–391.

- Oppenheimer, J.A. (2010) Rational Choice Theory. *Encyclopedia of Political Theory* 3, s. 1150–1159.
- Petracca, M.P. (1991) The Rational Choice Approach to Politics: A Challenge to Democratic *The Review of Politics* 53, s. 289–319.
- Przeworski, A., Teune, H. (1970) *The logic of comparative social inquiry*. New York, John Wiley.
- Refseth, A. (anniken.refseth@lostat.no), 22. april 2015. *LO Stat medlemsoversikt*. E-post til V. Hovland (vidarhovland@gmail.com)
- Rommetvedt, H. (2005) Norway: Resources count, but votes decide? From neo-corporatist representation to neo-pluralist parliamentarism. *Western European Politics* 28, s. 740–763.
- Snidal, D. (2013) Rational Choice and International Relations. I: Carlsnaes, W. Risse, T. Simmons, B.A. red. *Handbook of International Relations*. London, SAGE Publications Ltd. s. 85–111.
- Statistisk sentralbyrå (2009) *Dette er Norge: hva tallene forteller*. [Internett] Tilgjengelig fra: http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/39459?_ts=132afcc7a30 [Lest 3. mars 2015]
- Steen, R. (2003) *Ørnen har landet. Om Arbeiderpartiets strateger*. Oslo, Tiden Norsk Forlag.
- Tansey, O. (2007) Process Tracing and Elite Interviewing: A Case for Non-probability Sampling. *Political Science and Politics* 40, s. 765 – 772.
- Terjesen, E.A. (1997) *Norsk Kommuneforbund 75 år. 1970 - 1995: Samhold gir styrke*. Oslo, Norsk Kommuneforbund.
- Thomas, C.S (2001) Studying the Political Party-Interest Group Relationship, I: Thomas, C.S. red. *Political Parties and Interest Groups: Shaping Democratic Governance*. Boulder, CO, Lynne Rinner.
- Upchurch, M., Taylor, G.J., Mathers, A. (2009) *The Crisis of Social Democratic Trade Unionism in Western Europe: The Search for Alternatives, Contemporary employment relations*. Farnham, Ashgate Publishing.
- YS, (2014) *Prinsippprogram 2014 - 2018*. [Internett] Tilgjengelig fra: [http://www.ys.no/kunder/ys/mm.nsf/lupgraphics/Prinsippprogram%20vedtatt%2015%20oktober%202014%20v1.pdf/\\$file/Prinsippprogram%20vedtatt%2015%20oktober%202014%20v1.pdf](http://www.ys.no/kunder/ys/mm.nsf/lupgraphics/Prinsippprogram%20vedtatt%2015%20oktober%202014%20v1.pdf/$file/Prinsippprogram%20vedtatt%2015%20oktober%202014%20v1.pdf) [Lest 14. februar 2015]

Vedlegg

8.1 Tabell 1

Undergrupper av bånd som danner kontakt mellom interessegrupper og parti på nasjonalt nivå

Overlappende organisatoriske strukturer	Inter-organisatoriske bånd	Uoffisielle bånd
- Nasjonalt/lokalt kollektivt medlemskap i et parti*	<i>Organisatorisk nivå</i>	- Ulike former for uoffisiell kontakt mellom representanter og talspersoner
- Garantert tilgang til partiets nasjonale beslutningsorgan	- Permanente samarbeidskomite(er) - Midlertidige samarbeidskomite(er) - Felles konferanser - Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnlig møter og representasjon - Formell invitasjon til landsmøte - Formell invitasjon til møter, seminar og konferanser - Dialog, seminar og høringer	- Faktiske personoverlapp mellom forbundets og partiets sentrale organisasjon**
	<i>Individuelt nivå</i>	
	- Formelle møter og andre former for kontakt mellom offisielle representanter	

*Lokalt kollektivt medlemskap er inkludert, selv om det ikke er et nasjonalt fenomen. Grunnen er at kollektivt medlemskap på lokalt plan indirekte impliserer et potensielt sterk grasrotbånd til den sentrale partiorganisasjonen, og er regulert etter sentrale vedtekter.

**Vanlige medlemskap er ikke inkludert, ettersom fokuset er på bånd som åpner opp for kontakt for parti og interesseorganisasjoner, som for eksempel det organisatoriske nivået eller øvre beslutningsnivå.

(Allern, 2010, 61)

8.2 Tabell 2

Former for relasjoner

Maksimalt nivå for bånd mellom forbund og parti	Kontaktfrekvens	Kontaktfrekvens
	Ofte	Sjelden
Overlappende organisatoriske strukturer	<i>Integrasjon</i>	<i>Imaginær integrasjon</i>
Inter-organisatoriske bånd	<i>Allianse</i>	<i>Organisert ad hoc partnerskap</i>
Uoffisielle bånd	<i>Uformelt partnerskap</i>	<i>Saksbasert kontakt</i>

(Allern, 2010, 62)

8.3 Tabell 3

LO STAT MEDLEMSTALL PR 01.01.15 (Refseth, personlig kommunikasjon 22. april 2015)

		TOTAL*
1	NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND	402
2	EL&IT FORBUNDET	1 747
3	FAGFORBUNDET	25 548
4	FELLESFORBUNDET	1 421
5	FELLESORGANISASJONEN FO	4 918
6	FORBUNDET FOR LEDELSE OG TEKNIKK	796
7	HANDEL OG KONTOR	1 362
8	INDUSTRI & ENERGI	121
9	MUSIKERNES FELLESORGANISASJON	1 168
10	NORGES OFFISERSFORBUND	5 575
11	NORSK FENGSELS- OG FRIOMSORGSFORBUND	2 560
12	NORSK JERNBANEFORBUND	6 723
13	NORSK LOKOMOTIVMANNFORBUND	1 435
14	NORSK MANUELLTERAPEUTFORENING	12
15	NORSK NÆRINGS - OG NYTELSESMIDDELARBEIDERFORBUND	130
16	NORSK POST- OG KOMM.FORBUND	10 638

17	NORSK TJENESTEMANNSLAG	30 664
18	NORSK TRANSPORTARB.FORBUND	1 318
19	SKOLENES LANDSFOBUND	88
	TOTALT	96 626
	*Kontingent LO Stat	

8.4 Tabell 4

Oversikt over organisatoriske bånd mellom Fagforbundet, Fellesforbundet og Arbeiderpartiet

Fagforbundet
(Mosti, 2015)

Fellesforbundet
(Bakke, 2014)

NTL
(Leirvaag, 2014)

Permanent samarbeidskomité	Ja	Nei	Nei
Plass i LO/APs samarbeidskomité	Ja	Ja	Svakt indirekte
Midlertidige politiske samarbeidskomiteer	Ja	Indirekte	Indirekte
Felles konferanser	Ja	Nei	Nei
Nedskrevne eller stilltiende avtaler om jevnligte møter og representasjon	Ja	Ja	Ja
Invitasjon til partilandsmøtet	Ja	Ja	Ja
Invitasjon til partimøter, seminar og konferanser	Ja	Ja	Ja
Dialoger, seminar og høringer	Ja	Ja	Indirekte
Uformelle møter	Ja	Ja	Ja
Faktiske personoverlapp mellom APs og forbundets sentralorganisasjon	Ja	Ja	Ja

8.5 Informantliste

Arbeiderpartiet

Finn Jota, Arbeiderpartiets faglig-politiske rådgiver – 12. mars 2014

Fagforbundet

Geir Mosti, tidligere nestleder i Fagforbundet – 7. april 2015

Fellesforbundet

Arve Bakke, forbundsleder i Fellesforbundet – 3. april 2014

NTL

John Leirvaag, forbundsleder i NTL 3. mars 2014

8.6 Intervjuguide til Arbeiderpartiet

Intervjuguide til Arbeiderpartiet

Informasjon (5-10 min)

- Si litt om temaet for samtalen (bakgrunn, formål)
- Forklar hva intervjuet skal brukes til og forklar taushetsplikt og anonymitet
- Spør om noe er uklart og om respondenten har noen spørsmål
- Informer om opptak, sørg for samtykke til opptak

Start opptak

Informasjon om hva prosjektet handler om, og hvordan rammeverket brukes for å sikre god indre validitet.

Hovedspørsmål

1. Ut ifra modellen du ser foran deg, er det noen av disse båndene som eksisterer mellom Arbeiderpartiet og Fagforbundet; NTL og/eller Fellesforbundet?

Hvis ja:

- Kan du beskrive utformingen av disse forbindelsene nærmere?

2. Er det en "norm" at representanter fra bestemte LO-forbund skal være "representert" i sentralstyret?

Hvis ja:

- Hvilke forbund?

Hvis nei:

- Har det vært slik før?

3. Stemmer det at Fagforbundet; NTL; Fellesforbundet og/eller andre LO-forbund blir invitert til å uttale seg i forbindelse med utforming av Arbeiderpartiets stortingsvalgprogram.

Hvis ja:

- På hvilket/hvilke tidspunkt i prosessen foregår denne 'høringsrunden' (før programutkastet er ferdig, ber om innspill på programutkastet, ber om innspill på det endelige programforslaget)?
- Hvilken form har disse 'høringene'? (Bes det om skriftlig innspill, muntlig tilbakemelding etc.)?
- Vet du når partiet begynte med å invitere forbund inn i programprosessen på denne måten første gang?
- Finnes det noen bestemte kriterier for hvilke forbund dere inviterer (som størrelse på medlemstall, interessepolitisk profil)?
- Er partiets egen programdebatt for øvrig gjort 'åpen' via Internett?
- Kan du si litt om hva slags betydning ordningen har i forhold til kommunikasjonen som foregår internt i partiets egen organisasjon?

4. De andre politiske utvalgene/komiteene – faste og midlertidige – i partiet har disse kontakt med NTL, Fagforbundet, Fellesforbundet eller andre øvrige LO-forbund i sitt arbeid?

Hvis ja:

- Er det mulig å si noe om hvilke forbund komiteene (primært) har hatt kontakt med de seneste år (fra 2009)
- Hva slags form har kontakten (møter, konferanser, uformelt på individnivå)?
- Vil du si forbundskontakt er en sentral del av utvalgenes arbeidsform? Sammenlignet med kontakt med forskere for eksempel?

Hvis nei:

- Hvorfor ikke?

5. Pleier ditt parti å invitere Fagforbundet, Fellesforbundet og/eller NTL eller andre LO-forbund til partiets landsmøte?

Hvis ja:

- Finnes det en liste over inviterte og fremmøtte?
- Hvilken rolle spiller disse under arrangementet (holder de tale, står på stands, har formell kontakt med delegater og partiledelse)?
- Er dette et relativt nytt fenomen?

Hvis nei:

- Er det noen spesiell grunn til at forbundene ikke har vært involvert, slik du oppfatter det?

6. *Har det de siste 5 år vært arrangert konferanser sammen med Fagforbundet, NTL Fellesforbundet eller øvrige LO-forbund?*

Hvis ja:

- Hva slags temaer har det vært snakk om?
- Hvilke forbund har vært involvert?

Hvis nei:

- Er det noen spesiell grunn til at LO-forbund ikke blir invitert, slik du oppfatter det?

7. *Har det i de siste 5 år vært arrangert konferanser – av utvalg eller partikontor – med deltakelse fra Fagforbundet, NTL, Fellesforbundet eller øvrige LO-forbund?*

Hvis ja:

- Hva slags temaer har det vært snakk om?
- Hvilke forbund har vært invitert?

Hvis nei:

- Er det noen spesiell grunn til at LO-forbund ikke blir invitert, slik du oppfatter det?

8. *Deltar partiet selv på konferanser i regi av NTL, Fellesforbundet, Fagforbundet eller øvrige LO-forbund?*

9. *Inviteres representanter fra NTL, Fellesforbundet, Fagforbundet eller øvrige LO-forbund til partimøter for å innlede om ulike temaer?*

Hvis ja:

- Hvilke LO-forbund er det snakk om?
- Omtrent hvor ofte skjer dette?

Hvis nei:

- Er det noen spesiell grunn til at LO-forbundene ikke blir invitert, slike du oppfatter det?

10. *Vi vet at partigruppene /representantene/rådgiverne på stortinget initierer kontakt og blir kontaktet av andre organisasjoner i konkrete saker. Men arrangeres det noen gang møter mellom den sentrale partiorganisasjonen og representanter fra NTL, Fellesforbundet, Fagforbundet eller andre LO-forbund i konkrete saker?*

Hvis ja:

- Har du noen formening om dette noe som skjer jevnlig?
- Har du noen formening om slike møter foregår på noen politikkområder oftere enn andre?
- Har du noen formening om slike møter arrangeres med noen LO-forbund oftere enn andre?
- Tar både partiet og LO-forbund initiativ til slike møter (noen oftere initiativ enn andre)?
- Hvordan vil du beskrive innholdet i denne kontakten – hva handler den om (f.eks. saksopplysninger, kartlegging av organisasjonens interesser, forbundets

- påvirkingsforsøk, partiets søken etter støtte til egen politikk, praktisk-politisk samarbeid)
- Hvordan vil du beskrive disse kontaktenes betydning? (F.eks. saksopplysninger, begrepsbruk, problemforståelse, politikkutforming på tiltaksnivå)?
11. *Arrangeres det seminarer/større møter spesielt med sikte på å pleie kontakt og lytte til ulike LO-forbund ('dialogseminarer')*
 12. *Hender det at partiet samarbeider med NTL, Fagforbundet, Fellesforbundet eller øvrige LO-forbund gjennom felles ad hoc-aksjoner eller i tilknytning til egne kampanjer etc.?*
Hvis ja:
 - Kan du gi noen eksempler?
 13. *Finnes det andre former for organisert kontakt som bør nevnes?*
 14. *Kan du si noe om den overordnede graden av nærheten mellom Arbeiderpartiet og Fagforbundet; NTL og Fellesforbundet?*
 15. *Hvordan vurderer du betydningen av kontakt med NTL, Fagforbundet og/eller Fellesforbundet eller øvrige LO-forbund for partiets politiske beslutninger?*
 - Mener du forbundene blir lyttet til?
 - Hva slags type innflytelse har de, slik du ser det (f.eks. begrepsbruk, problemforståelse, politikk utforming på tiltaksnivå)?
 - Påvirker de primært beslutningsgrunnlaget eller selve beslutningen – eller begge deler?
 16. *Er noen LO-forbund som er spesielt innflytelsesrike opp mot ditt parti, og i tilfelle hvilke?*
 17. *Oppfatter du at partiet mer lyttende ("bredt" så vel som "snevert") på noen politikfelt enn andre? I tilfelle hvilke?*
 18. *Oppfatter du noen kontaktformer som mer betydningsfulle enn andre?*
 19. *Kan du si litt om hva som motiverer den organiserte kontakten sett fra partiledelsens side? Hvorfor søker dere å ha organisatorisk kontakt med LO-forbund (støtte til egen politikk, støtte til politikimplementering, ønske om organisatoriske ressurser, informasjon, stemmer etc.)?*
 20. *Er det andre faktorer som spiller inn for hvordan ditt parti forholder seg (eks. partikultur/ideologiske kjerneverdier, tradisjon, historiske bånd, demokratihensyn)?*
 21. *Ser du noen dilemmaer knyttet til kontakten med LO-forbund (For det interne partidemokratiet, velgerappellen, partiets identitet, partienes rolle i demokratiet etc.)*

22. *Får dere det ut av kontakten som partiet søker?*
23. *Hvordan ser ditt parti – eventuelt du – på forholdet mellom partier og organisasjoner generelt sett i et demokratiperspektiv? Er det noen spesiell måte det "bør" det være utformet?*
24. *Hvordan mener du den organisatoriske kontakten burde endres mellom Arbeiderpartiet og Fellesforbundet; NTL og Fagforbundet bør endres? Er det noen bånd som burde brukes mer/mindre hos de ulike forbundene. Mener du noen forbund bør være nærrere Arbeiderpartiet enn andre?*
- Hvorfor? Noen spesifikke møteplasser/politiske eller organisatoriske områder?
25. *Hvordan mener du relasjonen har endret seg fra 1970-tallet til i dag, med hensyn til bånd og tabellen foran deg?*
- I tabellen foran deg, hvilke bånd/kontaktformer er mer/mindre vanlig i dag kontra 1970-tallet? Kan du si noe om hvorfor?
 - Mener du dagens beslutninger, altså i løpet av de siste 5 årene, bærer preg av tidligere beslutninger, i så fall hvordan? Nevn gjerne noen konkrete eksempler.
 - Har den uformelle kontakten endret seg, i antall møter, møteform eller hvordan man møtes med ny teknologi som internett, SMS etc. fra 1970-tallet til i dag?
 - Hva syntes du er positivt eller negativt med hvordan kontakten har utviklet eller endret seg mellom 1970-tallet til i dag?
26. *Hvordan ser du for deg at relasjonene vil være fremover?*
- Hvilke møteplasser blir mest relevante?
 - Hvilke politiske og organisatoriske områder vil være mest relevante i tabellen?
 - Kan du si litt om hvordan du tror den formelle- og den uformelle kontakten vil endre seg i en 10 års periode fremover?
27. *Kan du hjelpe meg å finne fram til skriftlige kilder? Strategidokumenter? Møtereferater? Deltakerlister? I alle fall få LM-protokoll og deltakerlister (inkl. eksterne).*
28. *Oppsummere funn.
Har jeg forstått deg riktig når du sier at...
Er det noe du vil legge til?*

8.7 Intervjuguide til forbundene

Intervjuguide til NTLs, Fagforbundets og Fellesforbundets ledelse

Informasjon (5-10 min)

- Si litt om temaet for samtalen (bakgrunn, formål)
- Forklar hva intervjuet skal brukes til og forklar taushetsplikt og anonymitet
- Spør om noe er uklart og om respondenten har noen spørsmål
- Informer om opptak, sørg for samtykke til opptak

Start opptak

Informasjon om hva prosjektet handler om, og hvordan rammeverket brukes for å sikre god indre validitet.

1. Ut ifra modellen du ser foran deg, er det noen av disse båndene som eksisterer mellom Arbeiderpartiet og ditt forbund?

Hvis ja:

- Kan du beskrive utformingen av disse forbindelsene nærmere?

2. *Er det en "norm" at representanter fra Arbeiderpartiet skal være "representert" i noen form i ditt forbund? Hvilken del?*

3. *Er det en "norm" at representanter fra ditt forbund skal være "representert" i Arbeiderpartiets sentralstyre?*

Hvis ja:

- Hvordan bruker forbundet den plassen, er det forbundshatt, LO-hatt eller partihatt?

Hvis nei:

- Har det vært slik før?

4. *Er det slik at de politiske utvalgene/komiteene – faste og midlertidige – har kontakt med ditt forbund i sitt arbeid?*

Hvis ja:

- Er det mulig å si noe om hvilke komiteer forbundet (primært) har hatt kontakt med de seneste år (fra 2009)
- Hva slags form har kontakten (møter, konferanser, uformelt på individnivå)?
- Vil du si forbundskontakt er en sentral del av utvalgenes arbeidsform? Sammenlignet med kontakt med forskere for eksempel?

5. *Pleier ditt forbund å invitere Arbeiderpartiet til forbundets landsmøte?*

Hvis ja:

- Finnes det en liste over inviterte og fremmøtte?
- Hvilken rolle spiller disse under arrangementet (holder de tale, står på stands, har formell kontakt med delegater og partiledelse)?

- Er dette et relativt nytt fenomen?
Hvis nei:
- Er det noen spesiell grunn til at partiet ikke ble invitert, slik du oppfatter det?

6. *Har det de seneste år vært arrangert konferanser sammen med Arbeiderpartiet?*

Hvis ja:

- Hva slags temaer har det vært snakk om?

7. *Har det i de seneste år vært arrangert konferanser – av utvalg eller forbundsledelse – med deltakelse fra Arbeiderpartiet?*

Hvis ja:

- Hva slags temaer har det vært snakk om?

- Hvilke deler av partiet har vært invitert har vært invitert?

Hvis nei:

- Er det noen spesiell grunn til at Arbeiderpartiet ikke blir invitert, slik du oppfatter det?

8. *Har forbundet selv deltatt på konferanser i regi av Arbeiderpartiet de 5 siste år?*

9. *Inviteres representanter fra Arbeiderpartiet til møter i forbundet for å innlede om ulike temaer?*

Hvis ja:

- Hvilke deler av Arbeiderpartiet er det snakk om?
- Omtrent hvor ofte skjer dette?

Hvis nei:

- Er det noen spesiell grunn til at Arbeiderpartiet ikke blir invitert, slik du oppfatter det?

10. *Arrangeres det noen gang møter mellom den sentrale forbundsorganisasjonen og representanter fra Arbeiderpartiet konkrete saker?*

Hvis ja:

- Har du noen formening om dette noe som skjer jevnlig?
- Har du noen formening om slike møter foregår på noen politikkområder oftere enn andre?
- Har du noen formening om slike møter arrangeres med noen typer organisasjoner oftere enn andre?
- Tar både partiet og organisasjoner initiativ til slike møter (noen oftere initiativ enn andre)?
- Hvordan vil du beskrive innholdet i denne kontakten – hva handler den om (f.eks. saksopplysninger, kartlegging av forbundets interesser, forbundets påvirkingsforsøk, forbundets søken etter støtte til egen politikk, praktisk-politisk samarbeid)
- Hvordan vil du beskrive disse kontaktene betydning? (F.eks. saksopplysninger, begrepsbruk, problemforståelse, politikkutforming på tiltaksnivå)?

11. *Arrangeres det seminarer/større møter spesielt med sikte på å pleie kontakt med og lytte til Arbeiderpartiet ('dialogseminarer') i regi av forbundet?*
12. *Hender det at forbundet samarbeider med Arbeiderpartiet gjennom felles ad hoc-aksjoner eller i tilknytning til egne kampanjer etc.?*
Hvis ja:
 - Kan du gi noen eksempler?
13. *Finnes det andre former for organisert kontakt som bør nevnes?*
14. *Hvordan vurderer du betydningen av kontakt med Arbeiderpartiet for ditt forbunds politiske beslutninger?*
 - Mener du partiet blir lyttet til?
 - Hva slags type innflytelse har de, slik du ser det (f.eks. begrepsbruk, problemforståelse, politikk utforming på tiltaksnivå)?
 - Påvirker de primært beslutningsgrunnlaget eller selve beslutningen – eller begge deler?
15. *Hvordan vurderer du betydningen av kontakt med kontakt med Arbeiderpartiet for Arbeiderpartiets politiske beslutninger?*
 - Mener du forbundet ditt blir lyttet til?
 - Hva slags type innflytelse har dere, slik du ser det? (F.eks. begrepsbruk, problemforståelse, politikkutforming på tiltaksnivå)?
 - Påvirker dere primært beslutningsgrunnlaget eller selve beslutningen, eller begge deler?
16. *Er noen deler av Arbeiderpartiet som er spesielt innflytelsesrike i forhold til ditt forbund, og i tilfelle hvilke?*
17. *Oppfatter du at forbundet ditt er mer lyttende ("bredt" så vel som "snevert") på noen politikkfelt enn andre? I tilfelle hvilke?*
18. *Oppfatter du noen kontaktformer som mer betydningsfulle enn andre?*
19. *Hvordan vurderer du selv den overordnede graden av nærhet mellom ditt forbund og Arbeiderpartiet?*
20. *Kan du si noe om hvor viktig forbundsstyret og det sentrale forbundskontoret som politikkutvikler sammenlignet med de øvrige medlemmene?*
21. *I hvilken grad tar forbundsstyret seg av politiske spørsmål sammenlignet med administrative og organisatoriske saker?*
22. *Kan du si litt om hva som motiverer den organiserte kontakten sett fra forbundsledelsens side? Hvorfor søker dere å ha organisert kontakt med Arbeiderpartiet (støtte til egen politikk, politisk gjennomslag, ønske om flere*

medlemmer, informasjon, et.)?

23. *Er det andre faktorer som spiller inn for hvordan ditt forbund forholder seg (eks. forbundskultur/ideologiske kjerneverdier, tradisjon, historiske bånd, demokratiensyn)?*
24. *Ser du noen dilemmaer knyttet til kontakten med Arbeiderpartiet (For det interne forbundsdemokratiet, medlemsappellen, forbundets identitet, forbundets rolle i demokratiet etc.)*
25. *Får dere det ut av kontakten som forbundet søker?*
26. *Hvordan ser ditt forbund – eventuelt du – på forholdet mellom organisasjoner og parti generelt sett i et demokratiperspektiv? Er det noen spesiell måte det "bør" være utformet?*
27. *Hvordan mener du den organisatoriske kontakten burde endres mellom ditt forbund og Arbeiderpartiet? Er det noen bånd som burde brukes mer/mindre?*
- *Hvorfor? Noen spesifikke møteplasser/politiske eller organisatoriske områder (se tabell)?*
28. *Hvordan mener du relasjonen har endret seg fra 1970-tallet til i dag, med hensyn til bånd og tabellen foran deg?*
- *I tabellen foran deg, hvilke bånd/kontaktformer er mer/mindre vanlig i dag kontra 1970-tallet? Kan du si noe om hvorfor?*
 - *Mener du dagens beslutninger, altså i løpet av de siste 5 årene, bærer preg av tidligere beslutninger, i så fall hvordan? Nevn gjerne noen konkrete eksempler.*
 - *Har den uformelle kontakten endret seg, i antall møter, møteform eller hvordan man møtes med ny teknologi som internett, SMS etc. fra 1970-tallet til i dag?*
 - *Hva syntes du er positivt og/eller negativt med hvordan kontakten har utviklet eller endret seg mellom 1970-tallet til i dag?*
29. *Hvordan ser du for deg at kontakten vil være fremover?*
- *Hvilke møteplasser blir mest relevante?*
 - *Hvilke politiske og organisatoriske områder vil være mest relevante i tabellen foran deg?*
 - *Kan du si litt om hvordan du tror den formelle- og den uformelle kontakten vil endre seg i en 10 års periode fremover?*
30. *Er ditt forbund i kontakt med Arbeiderpartiet i prosessen av å utarbeide nytt prinsippprogram/manifest?*
- Hvis ja:**
- *På hvilket/hvile tidspunkt i prosessen foregår denne 'høringsrunden' (før programutkastet er ferdig, ber om innspill på programutkastet, ber om innspill på det endelige programforslaget)?*
 - *Hvilken form har disse 'høringene'? (Bes det om skriftlig innspill, muntlig tilbakemelding etc.)?*

- Vet du når partiet begynte med å invitere interesseorganisasjoner inn i programprosessen på denne måten første gang?
- Finnes det noen bestemte kriterier for hvilke organisasjoner dere inviterer (som størrelse på medlemstall, interessepolitisk profil)?
- Er partiets egen programdebatt for øvrig gjort 'åpen' via Internett?
- Kan du si litt om hva slags betydning ordningen har i forhold til kommunikasjonen som foregår internt i partiets egen organisasjon?

Hvis nei:

- Hvorfor ikke?

31. *Kan du hjelpe meg å finne fram til skriftlige kilder? Strategidokumenter? Møtereferater? Deltakerlister? I alle fall få LM-protokoll og deltakerlister (inkl. eksterne).*

32. *Oppsummere funn.*

Har jeg forstått deg riktig når du sier at ...

Er det noe du vil legge til?